DTU Bibliotek

Denne fil er downloadet fra

Danmarks Tekniske Kulturarv

www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

DTU Bibliotek Danmarks Tekniske Universitet | Anker Engelunds Vej 1 2800 Kgs. Lyngby | Tlf. 45 25 72 50 | bibliotek@dtu.dk www.bibliotek.dtu.dk

Carl Andersen.

Frederiksborg.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

* 72517 (489) F. Folio.

2943. M.

260

Denne Bog tilhører Industriforeningen i Kjøbenhavn

725 17 (489) F. Folio

725 17 (489)

60-16 (B)

FREDERIKSBORG.

SEX FARVETRYKSBILLEDER

EFTER MALERIER

AF

HEINRICH HANSEN OG C. S. KØBKE.

MED HISTORISK BESKRIVENDE TEXT

AF

CARL ANDERSEN.

INDUSTRI-
FORENINGEN.

KJØBENHAVN.

FORENINGEN FOR BORTLODNINGEN AF INDENLANDSKE KUNSTFLIDSARBEIDER.

THIELES BOGTRYKKERI.

1872.

Ved Udarbejdelsen er benyttet: »Den Danske Vitruvius« II; »Statistisk-topografisk Beskrivelse af Kongeriget Danmark« ved J. P. Trap, 2den Udgave, og foruden de fleste dersteds, pag 84, nævnte Bidrag til Frederiksborg Slots Historie, endvidere: »Danmark under Adelsvælden« af F. Hammerich, »Historisk Efterretning om Kroninger og Salvinger i Danmark« af J. Krag Høst, en Opsats i H. Hertz' ugenlige Blade af Dr. J. G. Burman Becker om »Karl van Mander og Tapeterne paa Frederiksborg Slot«, en Mængde forskjellige Dagbladsnotitser o. fl.

Reformationens Indførelse i den første Halvdel af det 16de Aarhundrede betegner et mærkeligt Vendepunkt i vort Fædrelands Samfundstilstande. Den almægtige katholske Kirke, der havde hentet sin Indflydelse ikke blot fra et uindskrænket Herredømme over Sjælene, men ogsaa fra de største timelige Goder: en alt Andet overskyggende ydre Glans og Rigdomme, der i Aarhundreders Løb havde sammendynget sig i Kirkers og Klostres Skatkamre, var som med eet Trylleslag kastet til Jorden, og i dens Sted hævede sig i Ydmyghed en Kirke, hvis Repræsentanter ikke længer vare Statens Herrer, men dens Tjenere, og nu nærmest maatte søge Hæderen ved at virke i Stilhed for at Sandhedens Livskorn kunde skyde frem rent og ublandet, i Stedet for, som hine mægtige Prælater, selv at bramme i Sollyset og være Gjenstand for Mængdens Underdanighed og Tilbedelse. Men Følgen af denne Omskiften var da blandt Andet ogsaa, at mange af de Opgaver, der tidligere nærmest paahvilte Gejstligheden som en Samling af Rigets egenlige Stormænd og, hvad der heller ingenlunde maa lades ude af Betragtning, som de vigtigste, ja saa at sige de eneste Udøvere af Aandens Gjerning, som Hovedbærerne af al Videnskab og Kunst, maatte gaa over paa flere Hænder, og da navnlig tilfalde Adelen, der løftede sig over den katholske Kirkes Ruiner til en hidtil ukjendt Magt og Storhed og nu uden nogen jevnbyrdig, endsige overlegen, Medbejler traadte frem i Forgrunden. Kirken havde havt omtrent en tredje Del af hele Landets Jordegods i sin Besiddelse; over Halvdelen deraf gik nu over i Hænderne paa Adelen, medens det Øvrige inddroges under Kronen. Men selv af Krongodset gled lidt efter lidt en stor Del over i Førstnævntes Eje, der jo nu ikke tænkte paa Andet end paa at faa sine Godser afrundede og derfor paa alle Maader, ved Gaver, ved Kjøb og Mageskifter o. s. v., søgte at naa sit Maal, og i en forunderlig Grad havde Lykken med sig. Men det skal indrømmes, at den dog ikke fortabte sig i blot materiel Livsnydelse, at der til Glansen af Rigdom tidt føjedes en Anseelse, der straalede fra en varm Interesse for aandelige Sysler, fra Tapperheds og ridderlige Idrætters Berømmelse, og det skal visselig altid regnes den Tids danske Adel til Hæder, at gjaldt det end, at der ogsaa i den fandtes »braadne Kar«, saa talte den dog mange Navne, til hvilke der knytter sig uforgængelig Ære. Thi var den sig sin Magt bevidst, ofte til Kval og Kvide for de lavere stillede Stænder, saa var der i al Fald Mange blandt dens Medlemmer, som havde Øje for, at store Rettigheder afføde store Forpligtelser. Ved Rejser i Udlandet og Ophold ved fremmede Hoffer og Universiteter forfremmedes de unge Adelsmænd i Høviskhed og fine Sæder; deres aandelige Synskreds udvidedes og deres Sans for det Skjønne vaktes og næredes, saa at de efter Hjemkomsten til Fædrelandet optraadte som varme Yndere og Befordrere af Kunst og Videnskab, ja mangen Gang endog tillige selv som heldige Dyrkere deraf.

Et mærkeligt og storslaaet Tegn paa Adelstandens nysvundne Betydning er den Mængde stolte Borge, vi paa dette Tidspunkt se rejse sig rundt omkring i hele Riget paa dens Bud. At Danmark henimod vor Middelalders Slutning ogsaa kunde fremvise mægtige verdslige Borge, der med Hensyn til Størrelse og pragtfuld Udsmykning ikke gave Udlandets Høvdingesæder meget efter, er vel en bekjendt Sag; vi behøve blot at minde om Kong

Volmers Borg med Taarnet, hvor Guldgaasen glimtede i Solens Skin, eller om Ridder Niels Bugges navnkundige Borg Hald, foreviget i Sagn og Sange:

«Det donner under Ros, de danske Hofmænd der de udride.«

— men i Almindelighed vare dog i hine de indbyrdes Fejders urolige Tider de fleste af disse Borge nærmest beregnede paa at danne et godt Værn og derfor som oftest opførte paa Steder, hvor Naturen selv lagde Avindsmænd og Fjender Hindringer i Vejen for Adgangen, navnlig f. Ex. paa mindre Holme, omflydte af Søer; men deraf var det da en ligefrem Følge, at de savnede det Imposante, der allerede ligger i de store Masser, hvor disse have Plads til ret at udfolde sig, ligesom i de fleste Tilfælde Hensynet til en finere Kunstsmag maatte vige for Ønsket om at frembringe den størst mulige Styrke og Modstandsevne. Var det altsaa blot undtagelsesvis, at man kunde søge hine Dages vigtigste monumentale Bygninger her i Landet blandt de verdslige Høvdingesæder, saa var derimod det Modsatte Tilfældet med Hensyn til Kirkens Ejendom: i Kirker, Klostre og Bispegaarde fandtes i rigt Tal sjeldne Vidnesbyrd om en ædlere Bygningskunst, medens Danmark udenfor Kirkens Omraade, navnlig i de Reformationen nærmest foregaaende Aarhundreder, endog i en paafaldende Grad syntes at frembyde en gold og ufrugtbar Jordbund for Arkitekturens Storværker.

Efter Reformationens Indførelse skulde imidlertid Forholdet fuldstændig forandres. Adelen, der nu blev Landets første Stand, voxede Dag for Dag i Rigdom og politisk Indflydelse og følte sig kaldet til at tage Initiativet overalt. Men dertil kom, at den nu tillige havde faaet Smag og Dannelse til ogsaa i det Ydre at lade denne Anseelse træde frem for Verdens Øjne under sømmelige Former. Hvad var da naturligere, end at der paa de forøgede, samlede og afrundede Jorder, paa de fra den faldne Kirke indvundne store Godser maatte hæve sig Bygningsværker, der svarede til den nye Glans og for Eftertiden kunde vidne om den første Forøger og Erhverver. Og da rejste sig disse skjønne og faste Herresæder, paa hvilke vort Øje den Dag idag dvæler med Velbehag, Hesselagergaard, Gisselfeld, Borreby, Egeskov, Vallø, Rosenholm og de mange andre, som endnu trodse Tidens Tand og forplante Mindet om den Række dygtige Personligheder, der har opført dem. Vi se af disse Værker, at det ikke har været nogen spildt Lære, der blev indsanket ude blandt de Fremmede, idet disses skjønneste og ædleste Frembringelser i Bygningskunsten nu ofte bleve tagne til Mønstre, medens der dog paa samme Tid blev taget saa meget Hensyn til det Hjemlige, at der over de fleste hviler et vist nationalt Præg. Men dette kunde da ogsaa ventes af en Slægt, hvis Hovedfortjeneste for Historiens Domstol det til Syvende og sidst dog bliver, at den altid følte dansk, altid saa' sin Moder i det Land, der havde opfostret den og nu saa rigeligt skjænkede den sine Goder.

Hvad maatte der da ikke kaldes til Live, naar denne Adelens Lyst og Trang til at lægge sin Hæder for Dagen igjennem monumentale Bygninger i en endog forhøjet Grad fandtes hos dens første Mand, dens Hoved, hos Landets Konge selv; naar Alt, hvad Kunsten formaaede, blev opbudt for at give selve Kongekronen Glans, saa at, hvad der hidtil var opstaaet, kun syntes spredt og stykkevis og smaat sanket sammen, i Sammenligning med den purpurklædte Bygmesters helstøbte Værk.

Ja, det skulde vise sig for den undrende Slægt, der fordum saa' Frederiksborg rejse sig op over Søen, som det skulde føles af dem, der saa' Borgen segne for Ildens Flammer, som det nok engang i Tiden atter skal vise sig for den Slægt, der vinder Lykke til at se den stegen frem i nyfødt Herlighed som en Fønix af sin Aske!

Det er denne Borg, hvis Historie i korte Omrids gives i disse Blade.

I.

FREDERIKSBORGS FØRSTE TILBLIVELSE

o: Kong Frederik den Andens Tid (1559—1588).

Kong Frederik den Anden, der Nytaarsdag 1559 blev Danmarks og Norges Konge, var en ung og livsglad Drot. Aaben, ærlig og munter selv, var han en Ven af en god, endog lidt djerv Spøg og holdt nok af at tømme sit Bæger blandt glade Venner, ligesom det var hans Lyst at jage den kronede Hjort i Skovene omkring hans egne Slotte og i hans Adelsmænds Dyrehaver. Han var ret en Mand for sin Tids Adel; opdragen blandt dens Sønner, delte han deres Tilbøjeligheder og var dem lig i Hu og Sæder; og kunde det end stundom hændes, at ogsaa han følte Trykket af deres Magt og tyktes, at den gik Kongens saa nær, at et stærkt Ord maatte til for at sætte en Bom derfor, saa omgikkes han dem dog tidt og gjerne, hvad ogsaa gamle Ole Kongsted fortæller i sin »Graffscrifft« (1589):

„Hand holt Collatz met Adelen sin
Oc giorde den lystig oc glader:
Hand drack met dennem den sødiste Vin
Som Landzens Herre oc Fader;
Dog alting her i Gudfryctighed:
Hand dem monne vel tiltale,
Aff ædele de vnderdanighed
Ham Naadige Herre kalde:
Hand brugte met dem stor tidsfordriff,
I Jacten oc andre stede;
O megen morskaff det ædele Liff
Der haffde oc Hjertens glæde:
Met dennem skimpte hand lystelig
Oc Høffuisk sig saare beuiste;
Derved da frydede Adelen sig
Oc Kongen tilbørlige priiste“ . . .

Men var det, som her synges, Kong Fredriks Glæde at være den Første blandt sine Stormænd, hvor der faldt Skjemtens Ord ved det fyldte Bæger, som hvor det gjaldt om at indhente den flygtige Raa, saa fortæller den gamle Sanger os ogsaa:

„Det skinnende Kroneborg statlig oc ret
Klart ljusner i Haffuet saa vide,
Det lod hans Naade oc Fredricksborg met
Fuldende vdi sine tide,“

og vi have da hørt Nok til at vide, at han, som de, havde sin Glæde i at bygge skjønne Borge; at han ogsaa i den Bedrift var deres Herre og Mester, viser det »skinnende« Kronborg os den Dag i Dag.

Ja, Frederik den Anden havde i høj Grad Sans for Bygningskunsten. Foruden Kronborg, hans Tids mægtigste Monument i Norden, skyldte flere andre Slotte ham dels deres Tilblivelse, dels deres Udvidelse og Forskjønnelse; det gamle Koldinghus, hvis storslaaede Ruiner endnu gjøre et saa mægtigt Indtryk paa os, fik en gjennemgribende Udbedring; Antvorskov Kloster, hvis Omegn var ham kjær for Jagtens Skyld, blev forvandlet til et kongeligt Slot, og Frederiksborg afløste det gamle Hillerødsholm.

Ligesom en dejlig Natur og heldige Betingelser for Jagten, der som vi hørte var Kong Frederiks kjæreste Lyst, gjorde ham Antvorskov til et Yndlingssted, saaledes var det vel nærmest de samme Egenskaber ved Egnen, der i en endnu højere Grad droge hans Øjne hen paa det i Nordsjælland liggende Hillerødsholm, som dengang tilhørte det i vor Historie saa navnkundige Ægtepar Herluf Trolle og Birgitte Gøye. At Afstanden fra Hovedstaden er saa kort, kunde jo allerede i og for sig betragtes som en heldig Omstændighed ved et Sted, der til visse Aarstider skulde tjene som kongelig Residens; at Egnen var lige saa vel kjendt for sin Sundhed som for sin Skjønhed, bidrog ogsaa Sit til Valget; og nu den Sagnets Poesi, der fra gamle Tider af hvilte over denne skjønne Egn! Over disse fiskerige Søer, i disse mægtige Skove, saa opfyldte af alskens Vildt, tonede fordum Hornklangen fra Kong Volmers Svende, naar han fra det nærliggende Gurre ved Tovelilles Side fløj hen paa den skumhvide Ganger! Aarhundreder vare forløbne siden hine Dage, men naar Skoven suste ved Nattetid, troede saa ikke endnu mangen Gang den rædde Bondemand at fornemme Lyden af Kong Volmers vilde Jagt inde i de tætte Skove?

Der var forøvrigt endnu een, ja maaske den væsenligste Grund til, at Frederik den Anden erhvervede Hillerødsholm med dens herlige Søer og Skove og frugtbare Marker. Allerede fra fjern Tid af ejede nemlig Kronen Gods her rundt omkring; overalt, ved Sundet, Arresø, Esromsø, Søborg, Gurre o. fl. St., løftede jo engang Kongeborgene deres Taarne i Vejret. Hvor naturligt var da ikke Kongens Ønske om at faa Kronens Ejendomme her udfyldte og afrundede, saa meget mere, som det nu engang var hans Tilbøjelighed at mageskifte og kjøbslaa med sine Adelsmænd. Og den 1ste Juli 1560 tilbyttede han sig da mod Skovkloster, det senere Herlufsholm, Hillerødsholm og Græsiegaard med underliggende Gods fra Herluf Trolle, der 1544 var kommen i Besiddelse af disse Godser ved Arv efter sin Svigerfader, den blandt Andet fra Reformationstiden navnkundige Rigshofmester Mogens Gøye til Klausholm og Krenkerup. Om dette Mageskifte findes endnu et mærkeligt Vidnesbyrd i følgende Indskrift, der læses indristet i en Sten over den nordre Port i den anden Slotsgaards venstre Sidelænge, den, der fører ind til Karusselgaarden:

Friderick then anden goed och from
hans naade giorde thette bytthe
Ath hyllersholm under kronen kom
oc herlof til Skougkloster flitthe.
M. D. lx.

Kort iforvejen havde Kongen tilbyttet sig Asserbo af Gert Ulfstand; endvidere erhvervede han, ved Mageskifte med Peder Oxe og Andre, det nærliggende Faurholm foruden flere andre Godser paa denne Kant, hvorved han saa' sit inderlige Ønske naaet, at samle alle det nordøstlige Sjællands skjønne og rige Jagtdistrikter under Kronen.

Hillerødsholm, der allerede nævnes i Dokumenter fra det 13de Aarhundrede, havde sit Navn af den lille Landsby Hildesruth eller Hyllerød, der saa's ved den fiskerige Sø i Skovens Læ, paa en af hvis Holme den lille Borg laa, nu vistnok temmelig ringe og uanselig, da den ikke i lang Tid havde været beboet af Borgherren selv, men kun af dennes Tilsynsmand over Godset. Var den før den adelige Borgherre for ringe, maatte den da

være det saameget mere under den kongelige Ejermand, og det varede da heller ikke længe, inden den veg Pladsen for en Borg, bestaaende af et større Bygningskomplex, fordelt paa alle de tre Øer, hvor det nuværende Frederiksborg breder sig for vort Øje. Det gamle Navn forsvandt for den nye Bygherres. Der synes at være begyndt paa Opførelsen umiddelbart efter Godsets Overgang til Kongen; Dronningholm ved Arresø, Gurre, Ebelholt Kloster og den nedrevne Bygning m. M. afgav Materiale, og saa flinkt blev der arbejdet, at vi paa de to runde lavstammede, faste Taarne paa den første Holm, (saa at sige det Eneste, der er tilbage fra hin Periode) foruden Kongens tyske Valgsprog: »Meine Hoffnung zu Gott allein« se Aarstallet 1562. Ja, Sagnet fortæller, at Kong Frederik drev saa ivrig paa Byggeværket, at han for at paaskynde det endog en Tid tog Ophold i det vestre Taarn, uagtet dette jo naturligvis maatte afgive en højst indskrænket og ubekvem Bolig for en Konge. Hvorlænge det egenlige Bygningsarbejde stod paa, kan ikke siges med Bestemthed; i Hovedsagen synes det at være fuldført 1567, medens der dog ogsaa efter dette Aar nævnes forskjellige mindre Arbejder lige til 1573, da der blev bygget et Fasanhus, hvortil Kongen fik nogle (5—6) Fasaner skjænkede af Peder Oxe (jfr. Kongens Skr. til Kr. Valkendorf 4 April 1575).

Frederiksborg i Frederik IIs Tid.

Om hvorledes Frederik IIs Slot har været indrettet, savne vi enhver nøiere Efterretning, ja, selv angaaende dets egenlige Udstrækning har der hersket Usikkerhed. Efter et Par ældre Afbildninger, navnlig en, som findes paa et af de tiloversblevne af Tapetmager Hans Knieper fra Antverpen forfærdigede og nu i Musæet for de nordiske Oldsager ophængte Tapeter, at dømme, synes der dog neppe at kunne være Tvivl om, at det, som det senere Frederiksborg, har været fordelt paa alle tre Holme i Søen, saaledes at den egenlige Slotsbygning har ligget, hvor den nuværende findes. Hovedbygningen har havt Taarne, smykkede med Spir, og været forbunden med den anden Holm ved en Bro, der hvilede paa stensatte Buer i Vandet. Angaaende den indre Udsmykning veed man Intet; men man kan med Sikkerhed antage, hvad da ogsaa en enkelt opbevaret Notits — »Den 24 Maj 1570 kjøbt 82 Al. grønt Engelsk, som kom til Frederiksborg at drage med.« (Dr. J. G. Burman-Becker) — antyder, at Kong Frederiks Skjønhedssans heller ikke har fornegtet sig her, og at det har været prydet saavel med kostelige Tapeter som med de Pragtmøbler, Datiden fordrede for et kongeligt Opholdssted. Thi Kong Frederik opholdt sig her hyppig og gjerne, som det da overhovedet altid var hans Lyst at drage omkring i sit Land til de forskjellige Slotte; og saasom han kom med stort Følge, der endog kunde stige til Hundreder, ligefra Hofmarskalken

og Kansleren til Kokken og Dvergen, var der naturligvis Trang til meget Rum og mange Bekvemmeligheder, navnlig hvor der skulde tages stadigere Ophold, som paa Frederiksborg, selv om Fordringerne naturligvis dengang i mange Henseender holdtes indenfor beskednere Grænser end nutildags. Trangen til Komfort maatte navnlig komme frem, efter at Kongen i Aaret 1572 havde ægtet sin unge og skjønne Frænke Sofie af Meklenborg; thi fra da af finde vi oftere, saavel hvor Talen er om Frederiksborg som om Antvorskov o. a. St., den Optegnelse af Kongen: »Her var min Sofia med.« — Et Vidnesbyrd om, at Frederik IIs Borg ikke kan have været uden større arkitektonisk Betydning, turde maaske ogsaa hentes fra en af de tre af ham i Slottets Nærhed opførte Bygninger, som endnu staar tilbage, nemlig den mod Nordvest i Lystskoven liggende Badstue, der med Taarn og takkede Gavle hævende sig blandt de smukke Skovomgivelser nok kunde rivalisere, om ikke ved Størrelse, saa dog ved Stilens Renhed, med Datidens Herresæder, uagtet den dog, som Navnet antyder, indordnede sig under det store Hele som et mindre tjenende Led. — Nede ved Søen mod Nord ligefor Slottet, opførte Frederik II en Kvaderstensbygning, der fik Navnet Sparepenge og tjente som Opbevaringssted for Rustninger, Vaaben, Klenodier, altsaa som en Art Kunst og Rustkammer, og Nordvest for Badstuen opførte han endelig den tredje Bygning Frydensborg, der dulgte sig som i en Labyrinth af kunstige Træplantninger. Lad os da tænke os det forvandlede Hillerødsholm som det nu traadte frem. Før hørende under Krogens Len, udgjorde det efter 1562

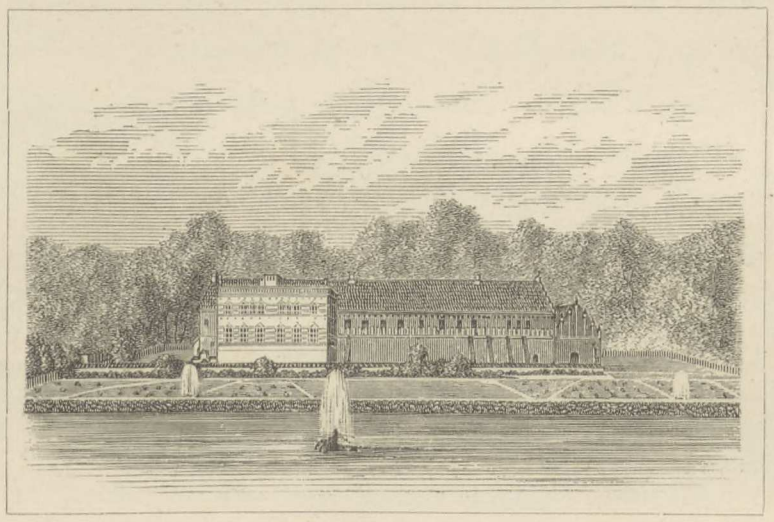

Sparepenge.

et selvstændigt og stort Len; før kun ydende den fraværende Ejer et tarveligt Udbytte, holdtes nu dets Ladegaard i saa fortrinlig Drift, at der i 1571 af Lensmanden indbetaltes 3208½ Daler og 2 Portugaløser for afhændede Staldstude og Aaret efter 4788 gamle Daler for 2793 Tdr Rug af dette Aars Indhøstning; før en lav og uanselig Borgbygning, der havde rigelig Plads paa den forreste lille Ø, nu et knejsende Slot, bredende sig vidt og speilende sine Spir i Søen med de skinnende Svaner; før vel en mægtig Skov, men savnende kyndigt Tilsyn og Røgt, nu derimod fredet og plejet med Kløgt og Sans, dertil de rige Haveanlæg og vel dyrkede Marker, de smilende Søer, de blinkende Kanaler, og vi kunne da forstaa, hvorfor Kong Frederik II og hans Hustru saa gjerne dvælede paa dette Sted.

Og til deres Ophold her skulde da tillige knytte sig en for vor Historie saare betydningsfuld Begivenhed. Efter tidligere at have skjænket sin Husbond to Døtre, Elisabeth og Anna, af hvilke den Første siden blev gift med Hertug Julius af Brunsvig og den Anden med Jakob den Sjette af Skotland, nedkom den tyveaarige Dronning den 12 April 1577 med sin førstefødte Søn, den senere saa navnkundige Kristian den Fjerde. Det var ikke saa underligt, om der var stor Glæde paa Færde i Kongefamilien, som hos Folket, over denne Tildragelse; den var

jo bleven imødeset med en Længsel, der blandt Andet fandt Udtryk i Forudsigelser og Spaadomme, f. Ex. i Budskabet, som Bonden fra Samsø overbragte Kong Frederik fra Havfruen om den tilkommende Storkonge i Norden. Ogsaa til selve Fødselen knytter Sagnets Poesi sig. Dronningen var paa en Lystfart til Slangerup, fortæller Sagnet, da Fødselsveer paakom hende; hun blev hjulpen ned af Karmen og lagt i Læ under en Tornebusk, der lyste med sine vilde Blomster i Nærheden af Vejen og et Øieblik derefter bredte sin duftende Krone over den nyfødte Tronfølgers Hoved. Vi lade Traditionens Paalidelighed staa hen, og skulle blot i Forbigaaende anføre, at man endnu den Dag idag paaviser Stedet paa det lille skovgroede Næs i den saakaldte Amtmandshave paa Vestsiden af Slottet, hvor hin i Sagnet forevigede, men nu længst forsvundne Tornebusk ifølge Kong Frederik IIs Befaling skal være flyttet hen.

Men vi have Lov til at tage det smukke Sagn symbolsk: denne dejlige Plet, der skjænkede den lille Kongesøn det første Pust fra Danmarks Skove, skulde derved drage hans Hjerte til sig, og af denne hans Kjærlighed skulde den selv igjen i Tidens Fylde høste sin bedste Forherligelse.

II.

FREDERIKSBORGS OMBYGNING OG GLANSTID

ɔ: Kong Kristian den Fjerdes Tid (1588—1648).

Den levende Sans for Kunsten i dens forskjellige Ytringer, men navnlig for Bygningskunsten, der udgjorde et saa væsenligt Træk hos Kong Kristian den Fjerde og i saa høj Grad har bidraget til at kaste Glans over hans Eftermæle, var ikke blot en Arv efter Faderen, men ogsaa efter Moderen, Dronning Sofie, hvem han forøvrigt i saare Meget slægtede paa og af hvis skjønne Færd han visselig i sin sønlige Hengivenhed har nemmet mangen en god Lærdom; thi naar vi opfriske hendes Billede, hvor se vi da Meget af det, der siden skulde gjøre os Sønnen saa kjær! Hendes Gudsfrygt, Trofasthed, ærlige Sind, Gavmildhed, og, jevnsides denne, hendes kloge Husholderiskhed vare hendes Folk lysende Exempler; hendes Kjærlighed til vort aandelige Liv, til vore nationale Minder kjende vi blandt Andet af den Opmuntring, hun ydede Anders Sørensen Vedel i hans Bestræbelser for at samle de gamle danske Kjæmpeviser; og hendes Glæde ved at opføre smukke Bygninger lagde sig jo ogsaa for Dagen, navnlig i det prægtige Nykjøbing Slot paa Falster, som hun efter sin Ægteherres Død (1588) opførte i Stedet for det gamle Slot, der var givet hende til Enkesæde og som hun lod nedrive. Men indsugede Kristian IV foruden andre gode Egenskaber saaledes saa at sige med Modermælken den store Byggelyst, der siden altid udmærkede ham, saa maa det heller ikke tabes af Sigte, at netop medens han modtog Barnealderens første Indtryk, lagdes der her i Danmark Meget ligesom til Rette for ham. Saaledes var Aaret før han fødtes Grundstenen bleven lagt til Tyge Brahes navnkundige Uranienborg (August 1576), der i de nærmest paafølgende Aar fuldførtes, for en kort Tid at knejse som et af Europas Undere — og saa igjen at forsvinde! Og omtrent samtidig dermed voxede Kronborg op ved det samme Sund, der rullede sine Bølger om Hveens Kyster. Det Syn paa det Store og Ædle i Bygningskunsten, som herved maatte vækkes, det Fond af Dygtighed i Retning af Kunst, Haandværk, Mekanik o. s. v., der herigjennem maatte udvikle sig i vort eget Land, skulde nok kaste Frø i den begavede og opvakte Drengs Indre. Og saa kom hertil, at nu ogsaa de materielle Midler bleve samlede for kommende Dage ved Finansvæsenets gode Ordning i Frederik den Andens i saa mange Henseender for Danmark glimrende Periode; Peder Oxe, Kongens Øje og Haand, bragte Landets Pengevæsen vel paa Fode, og dets Indtægtskilder, navnlig den vigtigste, Sundtolden, forøgedes stadig under et voxende, livligere Handelsrøre. Alt dette maatte vel sætte god Frugt, naar Tiden var dertil.

Faderens Kjærlighed til Frederiksborgs dejlige Beliggenhed i den skovrige Egn gik, som naturligt var, i forhøjet Grad over paa Kristian IV, der var født midt blandt disse skjønne Omgivelser. I sine tidligere Regeringsaar tog han her oftere Ophold og søgte Hvile og Adspredelse, især efterat han (27 Novbr. 1597) havde

ægtet den unge, smukke Prinsesse Anna Katharina, Datter af Joakim Frederik, daværende Administrator af Magdeborg, senere Kurfyrste af Brandenborg. Mange af det unge Kongepars Hvedebrødsdage tilbragtes paa Frederiksborg, og her fødtes (15 August 1599) deres Førstefødte, Sønnen Frederik, som imidlertid døde kort efter Fødselen.

Skjønt nu Kristian IV vel i disse sine første Regeringsaar vides her at have opført et Par mindre Tilbygninger, saa var dog uden Tvivl allerede dengang den Tanke opstaaet hos ham, at nedrive det gamle og i dets Sted opføre et nyt Slot, der kunde afgive en værdig Residens for Danmarks og Norges Konge; thi kort efter se vi ham i travl Virksomhed med at træffe Foranstaltninger til Indkjøb og Hidbringelse af Bygningsemne, og ved Aarhundreds-Skiftet omtales det nye Slots Opførelse som en nær forestaaende Begivenhed. Som dets egenlige Tilblivelsesaar maa dog sættes 1602. I dette Aar var det nemlig, at Kongen afsluttede de to Kontrakter med den bekjendte Bygmester Jørgen v. Friborg i Slangerup, den første, dat. 15 Jan., om Nedrivelsen af det gamle Slot, og den anden, dat. 2 Mai, om Opførelsen af Hovedbygningen ɔ: Hovedfløjen og de to Sidefløje. Betalingen skulde være for Nedbrydningen 1400, for Opførelsen 15,000 Daler, og dette sidste Arbejde skulde udføres »efftersom then Skabelonn vduiiser, wii hannom Naadigst haffuer offuerandtuordeth«. Der blev taget flinkt fat; i de to første Aar bleve de prægtige hvælvede Kjældere og underste Etage færdige, og 1606 sattes Tag paa den vestre, 1608 paa den østre Sidefløj. I sidstnævnte Aar sluttedes Kontrakt med Stenhugger Jesper Bogardt om Udførelsen af Stenhuggerarbejde til Kirken samt Galleriet og Porthuset ɔ: den begge Sidefløjene forbindende saakaldte Terasse; dette Arbeide skulde ligeledes udføres »effter thend Schabeluun hannem ther paa Naadigst offuerandtuordett er«, og blev betalt med 9000 Daler, men at det ikke i sin Helhed svarede til Kongens Forventning, saa's deraf, at det senere, i Aaret 1619, overdroges Hans Stenvinkel at nedrive Terassen og i dens Sted opføre en ny tilligemed en pragtfuld Port med Stenhuggerarbejde efter de ham leverede Tegninger. I Aarene 1613—14 fuldførtes blandt Andet Audienshuset med Løngangen tversover Graven fra Slottet, Slotsherrens Bolig, Amtmandsboligen, Kansellibygningen, Karusselporten, og 1616 den herlige Neptunsbrønd i den store Slotsgaard. 1618 rejste sig det stolte Porttaarn, som i A. 1620 fik Spir. Hvad iøvrigt Tidsspørgsmaalet om den egenlige Fuldførelse af det samlede Hele i dets Hovedtræk angaar, da maa Grænsen vel nærmest sættes ved 1621, i hvilket Aar Lorents Stenvinkel fik det prægtige Galleri paa Hovedfløjen ind til Slotsgaarden færdigt. Iøvrigt er det en Selvfølge, at der endnu i lang Tid var Nok at tage fat i baade inde og ude, inden Frederiksborg Slot naaede sit Kulminationspunkt under Kristian IV.

Men da det saa stod der i sin nye Glans, knejsende med 9 Spir, hvoraf flere kunde ses langt borte højt over den mægtige Skov, medens Søen, der bredte sig for dets Fod, omrandedes mod Nord og Vest af rige Park- og Haveanlæg, mod Syd og Øst af Byen og frugtbare Marker og Enge, da frembød det Hele et Skue, som Ingen siden kunde glemme og om hvilket selv vidfarne Fremmede fortalte, at dette snart var det Herligste, de havde fundet paa deres Vej. Kom man i nordøstlig Retning og nærmede sig det store terasseformede Havestrøg, da traadte Slottet frem for En i størst Majestæt. De røde mægtige Flader bredte sig da, livlige ved de mange sandstensindrammede og med Forgyldning prydede Vinduer, ved de lyse Baand og andre Ornamenter af Sandsten, ved de fremspringende, hængende Karnapper o. s. v., men paa samme Tid ved Hjørnetaarnene, det flade afbrudte Taarn midt paa Hovedfaçaden m. M., gjørende Indtryk af Styrke og Fasthed. Kobbertagets Stejlhed brødes af den store Mængde obelisktindede Tagvinduer. De fire Hovedtaarne ragede højt op, men af størst Virkning blandt dem alle var dog paa denne Kant Klokketaarnet med de aabne Buer, de lueforgyldte Kugler, Obeliskerne og øverst oppe paa Stangen den forgyldte Hest i fuldt Firspring. Tæt foran Slottets Hovedfaçade og ved en Bro i Forbindelse med denne laa i Søen en lille Ø, der var indrettet til Blomsterhave og i sit Anlæg svarede til Karakteren i Haveanlægene paa Søens modsatte Bred. Endogsaa selve den smukke Sø var Kunsten paa dette Sted kommen

til Hjælp; thi hvor den var bredest, saa's endel Metalfigurer: en svømmende Hjort, forfulgt af Hunde, dukkede op af Vandet; Dyrene syntes at plaske i Bølgerne, der skjød op i Straaler, og herved fremkom det prægtigste Springvand. Men i denne Skildring maa Læseren nøjes med dette korte Hovedindtryk af det skjønne og imposante Ydre; de mange Enkeltheder maa her forbigaa's; der er endda nok Krav til hans Taalmodighed, indtil vi have ført ham ind igjennem selve det stolte Slot og der henledet hans Opmærksomhed paa nogle af dets største Seværdigheder. Vi skulle da forøvrigt paa dette Sted indskrænke os til en Henvisning til Billedet: Frederiksborg, set fra Jægerbakken efter Købkes bekjendte Maleri.

Slottet var opført paa tre ved Broer indbyrdes forbundne Holme i Søen og stod mod S. og V. ved fire Vindelbroer i Forbindelse med det omliggende Land. Hovedadgangen til det var fra Byen ad den saakaldte Slotsbro. Allerede her fik man Indtrykket af, at man nærmede sig en Kongeborg efter den Tids Begreber, der ikke blot kunde byde Landets Hersker og hans Hof et fredeligt Hjem, men tillige tjene ham til Værn i Krigs og

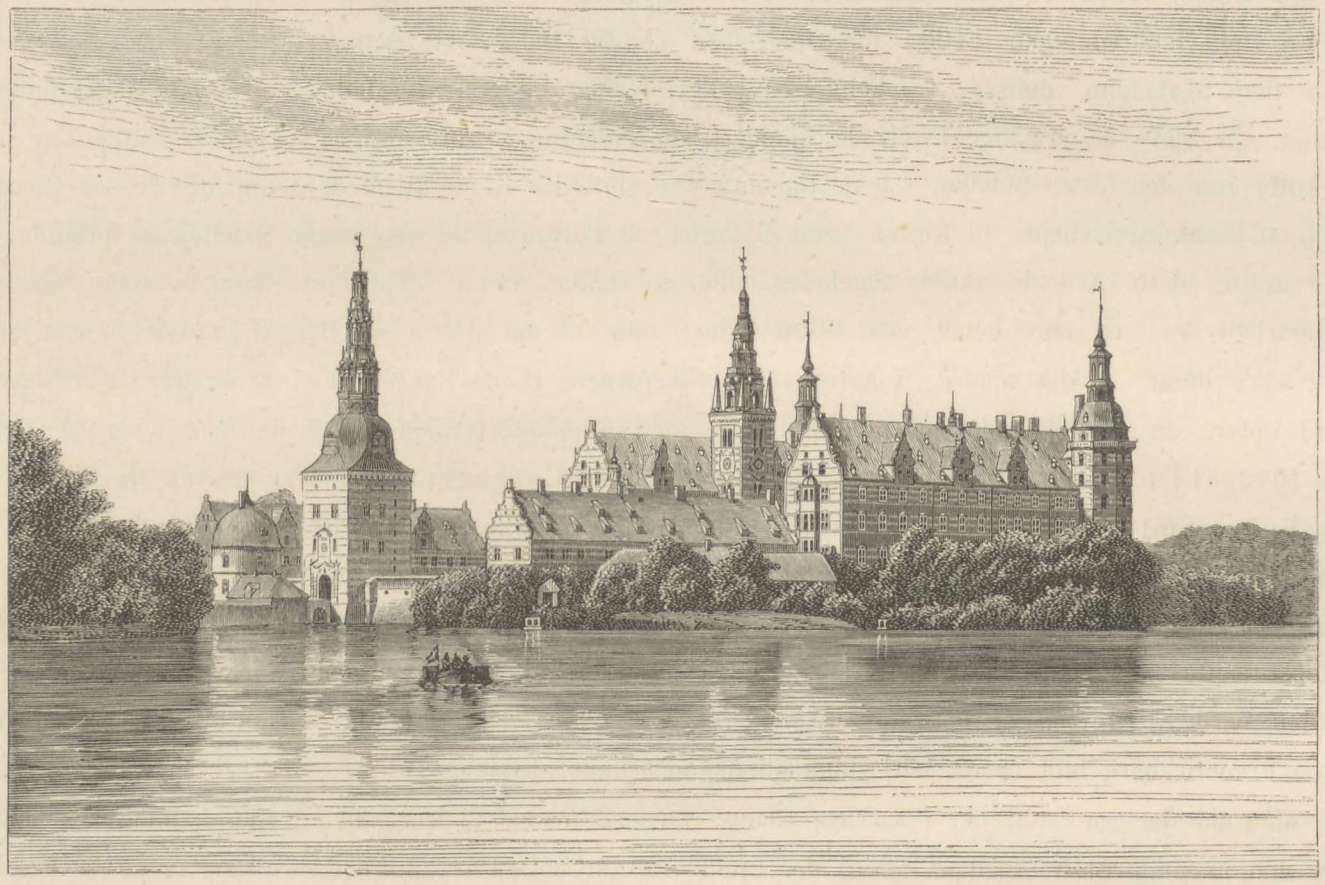

Frederiksborg set fra Søen.

Fejders Tider. Thi stærke, 5—6 Alen høje Mure med Skydeskaar steg op af Vandet og indrammede tvende Bastioner, een paa hver Side af den første Indgangsport. Denne, der var af hvide Kvadersten og prydet med Forgyldning, Frugter o. s. v., førte til den første Slotsgaard, egenlig en lang, smal Gade, der løb imellem to Rækker lave Bygninger, som afgave Staldrum samt Husrum for Tjenerskabet m. m. og bagtil havde Haver, Forraadshuse o. l. Gaarden endte ved en Port, ligesom den første af hvide Kvadersten og med lignende Udsmykning, hvortil endnu kom det kongelige Vaaben. Paa begge Sider af denne Port fandtes de ovennævnte tvende Taarne fra Frederik IIs Tid. — En Bro, S Broen — saaledes kaldet paa Grund af den Form, der var givet den for at ikke Fjendens Ild i Fejdetid efter Erobringen af den forreste Ø skulde kunne trænge lige ind i næste Gaard — førte nu til det mægtige Port- eller Fangetaarn, der var opført af hvide Kvadersten og røde Mursten; det var paa tre Etager og havde et herligt knejsende Spir, der var prydet med forgyldte Kugler, Spidser, aabne, gjennembrudte Buer og øverst endte i en forgyldt Krone og Fløj. Over Porten, der er Hovedindkjørselen til Slottet fra

Byen af, ses udvendig det kongelige Vaaben, indvendig Kristian IVs kronede Navnetræk, og begge Steder Aarstallet 1618. Igjennem denne Port kom man ind i den anden Slotsgaard, en aflang Firkant, begrænset mod Syd af en med Skydeskaar forsynet Mur paa hver Side af Porttaarnet og mod Øst og Vest af to smukke toetages Bygninger, hver med et ottekantet spirprydet Trappetaarn paa Midten. Bygningen til Højre, den saakaldte Kanselli-bygning, havde Lokaler til det danske og tyske Kanselli og Gjæsteværelser til fremmede Gesandter, der vare paa Besøg i Slottet; den til Venstre tjente Slotsherren og Hofmarskalken til Beboelse. Paa sidstnævnte Bygning fandtes ved hver Ende en Port; den nordlige af disse, den saakaldte Mønterport (over hvilken den ovennævnte Indskrift fra Frederik IIs Tid læses) fører ind i Karusselgaarden, hvorom senere.

Denne Slotsgaard havde et Slags mosaikagtig Brolægning, hvis Midterparti, en stor Rose, bredte sig som et Teppe om Springvandet, den navnkundige Neptunsbrønd, der var en mægtig sexkantet sort Marmorskaal i Form af en »Muskel«, hvis Hjørner vare smykkede med Figurer og Løvebilleder af støbt Bronse, og fra hvis Midte hævede sig en stor trekantet Marmorsøjle. Dennes Fodstykke var omgivet af Gudebilleder, der bares af Delfiner, og af Genier, der legede med Fugle. Paa Søjlens Top knejsede Neptun midt imellem Genier med Vandkander.

Den her omtalte Slotsgaard, der mod Nord begrænses af den Arm af Slotssøen, der skiller fra den tredie Holm, forbandtes med denne ved en 26 Alen lang Vindelbro, yderst paa hvis Rækværk saa's i Sten Julius Cæsar og Alexander, begge i Legemsstørrelse. Allerede idet man nærmede sig denne Bro, modtog Sindet et stort, ja næsten højtideligt Indtryk af den kongelige Borg, der her oplod sig. Foran i Baggrunden den mægtige Hovedfløj, til Siderne de to andre Fløjes Endefaçader med de hvide femkantede Sandstens Karnapper stigende rankt op af Søen, og imellem dem den skjønne Terasse paa begge Sider af Porten, med de 12 Buer af huggen Sten, der vare prydede med Søjler, straalende Forgyldning og lyse Sandstensfigurer, Guderne og Heltene, og endelig selve den storslaaede Port, »den store Slotsport«, der var opført af stærke Kvadersten, med indhuggede forgyldte Prydelser og med Kong Kristians og hans Dronnings Vaabener, forsynede med latinske Indskrifter, Aarstallet 1609 m. m. — i Sandhed, allerede det flygtige Fjernblik var istand til at stemme Forventningen højt, og hvor krónedes den da ret, saasnart man var kommen indad den nysnævnte Port!

Man stod i den inderste, den egenlige Slotsgaard, der var tavlet med brune og graa Marmorfliser og omtrent udgjorde en regelmæssig Firkant. Foran sig havde man den store Hovedbygning, Kongefløjen, 50 Alen høj og foruden Kjælder paa fire Stokværk. Opgangen til den var i de to Taarne ved Hjørnerne, til Højre Dronningens, til Venstre Kongens Trappe. Imellem og forbi disse Trappetaarne løb langs de to underste Etager et Galleri med en dobbelt Række aabne Buer. Fra Pillerne imellem disse Buer lyste, stærkt fremhævede af mørke, slebne Marmorsøjler, der ligesom indrammede dem, Gudebilleder i Legemsstørrelse. Paa selve Buerne løftede sig Billedstøtter i Vejret, som derved gave det Hele et lettere og finere Præg. Alle Vinduesfrontonerne havde lueforgyldte Felter, hvert med et Sandstenshoved i Midten, og al denne rige Forgyldning, de hvide Karme, Frontonerne og de mange Baand af Sandsten, der overalt brød den røde Murs Ensformighed, kastede i Forbindelse med det skjønne Galleri et sjeldent Liv og Varme over det Hele. Tilhøjre den saakaldte Prinsessefløj. Denne, der var bestemt for de kongelige Børn, var som Hovedfløjen 50 Alen høj og havde sin Opgang i et Taarn paa Midten. Tæt op til Muren saa's et smukt Vandspring, Løvespringet, bestaaende af en Bronsegruppe: Venus, Cupido og nogle mindre Figurer, der hældte Vand i Metalskaalen, som bares af en Løve af Sten i naturlig Størrelse. — Tilvenstre Kirkefløjen med Kirken og Dansesalen. Nærmest Slotsporten var den pragtfulde Kirkedør med Billedstøtter af de første kristne danske Konger; dens svære Egetræs Fyldinger vare prydede med det skjønneste Billedskjærerarbejde (Kristi Daab og Opstandelse) og med Farver og Forgyldning. Vinduet nærmest denne Dør var omgivet med et saare kunstig smeddet og forgyldt Jerngitter med Aarstallet 1617, et Værk af den

berømte Smed i Helsingør Kaspar Fincke. Denne Fløjs bedste Smykke var dog det stolte 200 Fod høje Klokketaarn, som fra dens Midte hævede sig i Vejret, med Uhr og Sangværk og fire Klokker, der vare kjendte vide for deres klare Klangs Skyld. Ad Klokketaarnets Vindeltrappe var Adgangen til Dansesalen, som indtog en tredje Del af hele Kirkefløjens Rum. Endelig havde man som den sidste Del af Slotsgaardens Ramme den indvendige Side af den omtalte Terasse, der her var aaben, afdelt i Buer med slebne toskanske Søjler, og dannede en smuk Spadseregang.

Forlod man igjen den inderste og gik siden udaf den mellemste Slotsgaard igjennem den nordre Port paa Slotsherrens Bygning, kom man, som antydet, ind i Karusselgaarden, hvor Kristian IV, der var en stor Ynder af alskens ridderlig Idræt, afholdt sine Ringrendingsfester, naar han opholdt sig paa Frederiksborg. Den løb fra Syd til Nord langs Vestsiden af Kirkefløjen, fra hvilken den skiltes ved en Arm af Slotssøen; begrænsedes mod Syd af det saakaldte Judiceerhus, hvor Kampdommerne sade under Ridderspillet, mod Nord af det prægtige Audienshus, mod Øst af den 118 Alen lange Ballustrade, som her kantede det i Søen sænkede Kvaderstensværk, og mod Vest af en Række Staldbygninger. Tversover Gaarden saa's Ringrendingsporten, der var af Sandsten og rigt udsmykket med Gudebilleder. Frontonerne over dens to Sidebuer vare prydede med Nereider og Tritoner, der bragte Koraller og Perlesmykker. Igjennem Audienshuset, der ved Løngangen, en toetages Bygning af Sandstens Kvadre, som hvilte paa mægtige Kampestenspiller i Søen, stod i Forbindelse med Hovedfløjens nordvestlige Hjørnetaarn, gik Porten, der førte ud til Hovedlandevejen fra Slottet. Det var en Bygning af Sandstens Kvadre, prydet med udsvejfet Gavl, Billedstøtter, Søjler, Festons, megen Forgyldning o. s. v., der dannede en værdig Afslutning af det Hele, naar man ad denne Vej forlod Slottet. —

Men glædedes Øjet ved Storheden i de ydre Former og ved det Harmoniske midt i al deres brogede maleriske Afvexling, saa dvælede det med ikke mindre Velbehag ved den Sindrighed og Smag, den Rigdom og Glans, der aabenbarede sig indenfor Kongeborgens Mure. Naturligvis har Et og Andet i Anordningen her, som Alt, der er præget af sin Tid, sine Brøst og Ufuldkommenheder, skulde det bedømmes efter en senere Tids Krav; navnlig vilde da vore Dage vel have klaget over de ringe Bekvemmelighedshensyn, der oftere var taget ved Værelsernes Rækkefølge, over Opgangenes Anbringelse og den mangelfulde Forbindelse, ikke blot imellem de tre Fløje — hvad der jo var en ligefrem Følge af, at hver for sig udgjorde et isoleret Hele, idet Brandmure skilte de tre Bygninger fra hverandre — men endogsaa imellem de forskjellige Etager indbyrdes. Men ved Siden af dette for os Mangelfulde vidnede saa igjen Meget i en forunderlig Grad om Kristian IVs dygtige Personlighed, om hans Skjønhedssans og det ham egne Greb paa at faa det rette Forhold frem imellem den ydre Glimmer og Gjenstandens indre Værd. Derfor var den Beundring, Slottet vakte, ikke alene knyttet til Bygherrens Samtid og dens individuelle Opfattelse, men deltes af alle de senere Slægter.

Og idet vi nu skulle se os lidt om derinde i hans Slot, bedes det fastholdt, at de tre Fløje, som anført, ere isolerede og derfor maa besøges hver for sig. Vi ville da gjøre Begyndelsen med Hoved- eller Kongefløjen. Naturligvis kan der ikke være Tale om at dvæle overalt, hvor der her maatte frembyde sig Noget udover det Almindelige; thi da blev man aldrig færdig; vi kunne i disse faa Blade blot søge at fæste de mærkeligste Punkter i Læserens Hukommelse. Hovedfløjen, der jo var den egenlige Kongebolig, havde, som berørt, samme Højde, men en langt større Udstrækning end Sidefløjene og som Følge deraf igien et langt større Antal Værelser. Til dens prægtige hvælvede Kjældere, Gjemmestedet for den kostelige Rhinskvin, og til Stueetagen kom man, som i de to andre Fløje, ad særskilte Indgange, medens Opgangen til dens tre øvrige Stokværk var i de to ovenfor nævnte Taarne ad Kongens og Dronningens Trappe. I Stueetagen fandtes bl. A. Apotheket, Sølvkammeret og Drabantværelset, fra hvilket sidste man traadte ind i den prægtige Ridderstue. Denne, der laa i den vestre Ende, var en lang Hal, hvis lave Hvælvinger, paa hvilke rige Stukprydelser omgave danske

Vaabenskjolde, der vare farvede og forgyldte, sænkede sig i Midten paa fem blanktpolerede Søjler af rød og hvid Marmor med mørke smukt graverede Marmorsokkeler. Gulvet var belagt med Marmorfliser, Kaminen var af sort Marmor med Prydelser af hvid Alabast, og Væggene vare klædte med sort spansk Guldlæder. Opad dem stode flere rige bruntmalede Skjænkeborde og Musikanterstolen, hvorfra der blæstes til de udbragte Skaaler. Det Hele gjorde et rigt og dog tillige hyggeligt Indtryk, som sig hør og bør, hvor en Konge deler Maaltidets Glæder med sin nærmeste Vennekreds. Hvad Ordet forøvrigt her lader tilbage at ønske, vil Læseren selv kunne finde i Professor Heinrich Hansens Billede: »Ridderstuen (Rosen) paa Frederiksborg Slot«, der viser os den i dens Velmagtsdage.

Andet og tredje Stokværk, der afgave selve Kongefamiliens egenlige Hjem, vare udstyrede med en for hine Tider sjelden Pragt, men forenede dog dermed saa megen og efter de skiftende Aarstider i de forskjellige Rum saa kløgtig beregnet Hygge, at man overalt maatte finde sig hjemlig tilmode, uden at trykkes af Kongeglansens Overdaadighed. I det andet Stokværk laa i den ene Ende den prægtige Sommersal, hvortil Opgangen var ad Dronningens Trappe. Gulvet var brun og graa Marmor, lagt i Tavl; Loftet rigt udskaaret og straalende af prægtige Farver; Væggene dækkedes med broderede Silketapeter og frembød endvidere en i de Dage højst ualmindelig og kostbar Prydelse, nemlig tre store Spejle, hvis Rammer vare, den ene af Ibentræ med forgyldte Sølvprydelser, den anden af sort Marmor og Alabast, den tredje af drevet Sølv. Sidstnævnte var i flere Henseender en stor Mærkelighed, saaledes fandtes der i den nedenunder Glasset et kunstig indrettet Uhr og bag dette et Skrivetøj. Kaminen var af Marmor, Dørkarmene smykkede med farvede og forgyldte Søjler, Bordene prydede med Tæpper af Gyldenstykke og rødt Fløjl, og endelig sattes Kronen paa det Hele af en prægtig Vandkunst, fra hvis Figurer, der vare af forgyldt Sølv, Vandet sprang ned i to Kummer, af hvilke igjen den nederste til Beboernes »Lyst« til sine Tider optog de mange smaa vevre spillende Fiske. I den modsatte Ende laa Vintersalen, der ligeledes var saare pragtfuld: Gulvet Marmor; Loftet, hvorfra der hang en mægtig Lysekrone af Messing, afdelt i malede og forgyldte Felter; Kaminen af Marmor af forskjellige Farver og prydet med Søjler; Væggene beklædte med Tæpper af Guld, Sølv og broget Silke; ved Bordet, hvorover var bredt et Tæppe af Sølvstykke, indvirket med Guldroser, sænkede sig fra en under Loftet fastgjort Himmel et Tæppe med det rigeste Broderi bag det fornemste Sæde. Tre store »Træsurer« (Skabe), de to af udskaaret Egetræ, det tredje af Ibentræ med Indlægning af Sølv og Perlemoder, og udskaarne Stole med Gyldenstykkes Betræk hørte til det prægtige Møblement. Skabene bare forskjellige Pragtgjenstande: det ene forgyldte Drikkekar, det andet diamantprydede Arbejder af Elfenben og Perlemoder, paa det tredje var bredt en Leopardhud. Ogsaa her var der en Vandkunst, der dog var mindre pragtfuld end Sommersalens. — I tredje Stokværk laa tilhøjre Skibssalen, tilvenstre Fru Moders Gemak og Engelsalen. Den første Sal kaldtes saaledes paa Grund af Loftets og Væggenes ejendommelige Udsmykning; hint viste nemlig i skaaret, fremstaaende Arbejde (Hautrelief) en broget Mangfoldighed af Krigsskibe, Hvaler og alskens andre Havdyr og Fiske, og Væggenes Tapeter af Guld, Sølv og Silke gave ligeledes i det rige Broderi Fremstillinger af Livet paa Søen, der jo var Kong Kristians Hjertenslyst, hvorfor ogsaa denne Sal ret var bleven til efter hans eget Hoved. Dette saa's forøvrigt til Overflod af den Pragt, der var anvendt paa dens øvrige Udstyr: det rige Gulv, Kaminen, Dørindfatningerne, Himlen over Bordet, Lysekronen og det øvrige Møblement.

Til Fru Moders Gemak var Opgangen ad Kongetrappen. Ved dets Indretning gav Kongen atter et Bevis paa den Højagtelse og Kjærlighed, han altid viste sin Moder; thi her havde han beredet hende et i Sandhed kongeligt Hjem, naar hun stundom gjæstede ham paa Frederiksborg. Det rigt farvede Stukkaturloft stod med Hensyn til Pragt i Samklang med Væggenes Gyldenstykkes Tapeter; fra Himlen med de svære guldfrynsede Kapper hang i rige Folder Guldtæppet ned bag Dronningens Sæde ved det pragtfulde Bord, og derpaa læstes

hendes Vaaben og Valgsprog i smukt Broderi. Et Spejl med guldvirket og perlesat Ramme prydede Væggen, og alt det Øvrige svarede hertil. — Engelsalen, der stødte lige op til sidstnævnte Sal, var dog Hovedfløjens prægtigste Rum. Loftet var skaaret i fritstaaende Figurer, malet og forgyldt: Engle svævede derunder med Palmegrene og Laurbærkranse i Hænderne — deraf Salens Navn. Væggene vare behængte med elleve svære sorte Fløjlstæpper, hvorpaa Felter med Broderi i Guld, Sølv og Bliant viste Enkelthederne i det danske Vaaben. Stolene, der vare betrukne med grønt, violet og blaat, med Perler og støbte Guldrosetter prydet, Atlask, havde endvidere bløde Fløjlshynder med Kongens Vaaben og Valgsprog i Broderi. Fra Himlen over Bordet hang Fløjlstæppet med de legemstore allegoriske Figurer Fred og Retfærdighed i Broderi; paa et af Salens Borde laa et Tæppe, hvori var virket Melkisedeks og Abrahams Historie med en derpaa hentydende latinsk Indskrift i Guld.

Fra sidstnævnte Sal kom man ind i en Runddel med Stukkaturloft, fløjlsbeklædte Vægge og anden pragtfuld Udsmykning. Her stod en overordenlig kostbar Seng af Ibentræ med rige Sølvprydelser i drevet, støbt og graveret Arbejde. Gardin, Kappe og Sengetæppe vare af sort Fløjl med Guld og Sølvbroderi.

At opregne flere af de mange skjønne Rum i disse to Hovedetager, vilde kun virke trættende og dog ikke give noget sandt Billede; det være nok at sige, at man overalt mindedes om Kong Kristian i hans Krafts og Hæders Tid og at man overalt følte sig vel tilmode paa et Sted, hvor ikke blot Kunst og Smag sad i Højsædet, men hvor ogsaa Naturen selv traadte til for at forhøje det af hine Magter skjænkede fulde Skjønhedsindtryk; thi traadte man her paa en smuk Dag hen til et Vindue eller i en Karnap, hvilket Skue frembød sig da ikke! Den smilende Sø, de frugtbare Marker; den store Skov, hvis Kroner fortonede sig i den rigeste Afvexling; Slotsgaarden, alle Taarnene, Terassen og, steg man højt tilvejrs, de fjernere Udsigter: Arresøen, Esromsøen, ja selv Landet hinsides Sundet — hvilken Rigdom modtog ikke Sindet i en saadan Stund!

Før vi forlade Hovedbygningen ville vi endnu kaste et Blik ind i Audienshuset, der, som ovenfor berørt, ved Løngangen forbandtes med Kongefløjen. Det indeholdt i Stuetagen paa begge Sider af Porten kun nogle mindre Værelser, hvori Kristian IV øvede sine kjære mekaniske Sysler; de vare derfor indrettede til Værksteder og vel forsynede med alskens Redskaber, med sindrigt sammensatte Instrumenter, Drejebænk o. s. v. Andet Stokværk derimod rummede en eneste stor Hal. Allerede Vandringen dertil igjennem den med Vinduer til begge Sider forsynede lyse, smukke, 44 Alen lange Gang over Graven, der var rigt udstyret med Marmor, Stukkatur og andre Prydelser, frembød sin Interesse og vakte Forventninger om den Glans, der skulde møde En i Audiensgemakket. Dette havde et prægtigt, udskaaret Loft, rigt af Forgyldning, et Gulv, der var lagt i Marmortavl, og Vægge, der vare dækkede af sjeldne Malerier, og det dannede saaledes ved hele sin glimrende og storslaaede Udsmykning et værdigt Led i Slottets øvrige Pragtsale.

Vi træde da fra Dronningens Trappe ned i Gaarden igjen og dreje tilvenstre for at aflægge et kortere Besøg i Prinsessefløjen. Store hvælvede Kjældere, hvor blandt Andet fandtes et Bageri og et Kjøkken med kunstig indrettede Stegespid, løb under hele Stuetagen; dennes Loft var ogsaa hvælvet, og dets lave Buer sænkede sig i Midten paa toskanske Søjler. Her fandtes Hovedkjøkkenet, Tjenerskabets Spisestue o. s. v. Gaa vi derpaa ad Trappetaarnet midt paa Bygningen op i andet Stokværk, saa staa vi i en lang Gang, der her fører til den egenlige Herskabslejlighed, bestaaende af en stor Endesal tilvenstre, som indtager hele Bygningens Brede, og for Resten af en Række rigt smykkede Værelser, der Side om Side løbe i Flugt med Gangen til Etagens modsatte Ende. De tvende andre Stokværk havde med Hensyn til Anordningen en lignende Karakter, men vare forøvrigt i det Hele taget tarveligere udstyrede.

For nu ikke at sætte Læserens Taalmodighed paa for stor en Prøve, ville vi indskrænke os til af denne Fløjs mange større og mindre Rum, i kort Uddrag at gjengive den gamle Beskrivelse om den omtalte

Endesal i andet Stokværk, nemlig den saakaldte blaa Sal. Gulvet var af blaa Sten med et Slags Mosaikindlægning, der fremstillede kjæmpende Stridsmænd tilhest og tilfods. Loftet, af udskaaret Træ, var malet og afdelt i Felter og prydet med en mægtig Lysekrone af Messing, der gav St. Jørgens Kamp med Dragen. Endvidere var paa Loftet anbragt en pragtfuld Himmel, der sænkede sit kostelige frynsede Drapperi — Blaat, Hvidt, Sølv — bag det fornemste Sæde ved Bordet med det blaa, blommede Fløjlstæppe. Væggene vare behængte med Silketapeter; Kaminen hvilede paa 6 Marmorsøjler, der funklede af Guldindlægning, og et stort Spejl i en med Sølv- og Perlemoder indlagt Ibentræs Ramme tilbagestraalede Glansen af den prægtige Sal og dens ligesaa prægtige Bohave, deriblandt ikke at forglemme Bordet med den dyre Plade af florentinsk Mosaik, der hvilte paa de fire i Træ udskaarne Delfiner. — Idet vi nu have ført Læseren ind i de to Fløje, der tjente Kongefamilien til egenlig Beboelse, beklage vi meget, at vi end ikke antydelsesvis have kunnet give et ret fyldigt Billede af den Hygge i Forening med en sand og storslaaet Pragt, der kom for Dagen igjennem den harmoniske Sammensmeltning af det Hele, af de smukt liggende Haller og mindre Rum med det rige Møblement og den uendelige Række af Kunstgjenstande, som vare opsamlede her, hvor Kristian IV i sin Manddoms bedste Kraft saa gjerne færdedes.

End mere føle vi dog Pennens Uformuenhed, naar den skal føre Læseren over i den tredje Fløj, Kirkefløjen, ind i Kirken og Bedekammeret og fra disse Andagten og Guds Tilbedelse helligede Rum op i den store Dansesal, hvor Kongen gav sine store Fester og til sine Tider udfoldede en Højhedens Glans, der spurgtes langt ud over hans Rigers Grænser. Thi gjælder det nogensinde, at »man maa se det selv«, for at kunne danne sig en sand Forestilling om Noget, der i Sandhed er af en monumental Betydning, saa gjaldt det visselig, dengang disse Kristian IVs rigeste Mindesmærker i Bygningskunsten stode i deres nye friske Pragt, uberørte af de kun altfor hurtig kommende for Danmark ugunstige og farefulde Tider.

Kirken, der optog den vestre Fløjs to underste Stokværk, havde en Længde i det Hele af omtrent 77 Alen, var 20 Alen bred og 17 Alen høj. Gulvet var af Marmor og ganske frit, idet alle faste Stolestader fandtes paa Siderne under de nederste af de dobbelte Arkader, der løb langs Indermurene, saaledes at det mellem Sidearkaderne og de to Buer for hver Ende liggende Rum udgjorde en aflang Firkant. De nævnte Arkader hvile paa Kvaderstens Piller, der ogsaa skiftevis bære Kirkehvælvingens Hovedbuer. Disse deles igjen i mindre Buer, hvis Baand og mellemliggende Felter overalt ere prydede med Guld, Farver og Stukkaturarbejde, saaledes at Øjet næsten blændes af al den Glans, som straaler det imøde oppe fra den høje Hvælving, der faar et eget klart Lys igjennem de spidsbuede Vinduer. Forsiderne paa Kvaderstenspillerne — syv og tyve i Tallet — prydes med tre Rader Marmorsøjler, og nede ved Gulvet lukkes de Aabninger, de danne, ved Indgangsdørene til Stolestaderne, der ere yderst kunstfærdigt indlagte med forskjellige Træsorter — men forøvrigt er der her overalt en saadan Rigdom og Afvexling i Ornamenterne, at det vilde være en haabløs Sag at indlade sig paa en detailleret Beskrivelse; det er nok at sige, at i sin Helhed gjør Kirken paa Grund af den Smag og Sindrighed, hvormed man har vidst at faa alle disse brogede Enkeltheder til at smelte sammen, et skjønt og harmonisk Indtryk og formaar at drage Sindet opad i en mild, men dog andagtsfuld og højtidelig Stemning. Bag de to nordlige Endebuer laa Kirkens Forhal, en lav Korshvælving, der hvilte paa blanke Marmorsøjler. Over den fandtes de to store Kirkestole (om den ene — Bedekammeret — nedenfor), og udover dem luede atter Piberne af Orgelet, der syntes ligesom frit svævende at ville bære sine Hymner op mod det Høje. De to sydlige Endebuer førte derimod ind til Skriftestolen. Foran dem er det herlige Alter, hvis Bord er af sort Marmor og Tavle af Ibentræ og Sølv. En Række forskjellige Fremstillinger af Frelserens Liv, udførte i saare skjønt drevet og tildels forgyldt Arbejde i Sølv, vise sig for os, efterhaanden som Fløjene aabne sig; saaledes se vi nu her paa Mellemstykket (jfr. Prof. Heinrich Hansens Billede) Frelseren paa Korset omgiven af Marie, Johannes og Magdalene, imellem de to korsfæstede Forbrydere, Alt i fritstaaende Figurer, der hæve sig frem fra en Baggrund i Relief. Frontonen

viser os Kristi Opstandelse. Tilhøjre for Altret se vi Prædikestolen, ligeledes af Ibentræ og Sølv. Imellem ti Søjler og omgivne af smukke Arabeskprydelser, Alt af Sølv, hæve sig udvendig fra Nischerne paa Prædikestolens fem Sider støbte Sølvfigurer, forestillende Kristus imellem de fire Evangelister. Lige overfor Prædikestolen se vi Kongens Kirkestol af Iben- og Muskattræ; dens Vinduer ere af slebent Krystalglas, Loftet er prydet med Stukkaturarbejde, Væggene behængte med Silketapeter, og Stol og Fodskammel overtrukne med Guldbrokade. — Ovenover Altret se vi endelig paa Omgangen et mindre Orgel af Ibentræ og Sølv; Prydelserne, Blomster, Løvværk, forgyldte Englehoveder, Søjler, drevne og støbte Figurer, Alt af Sølv, dannede i Forening med det smukt anvendte Hovedmateriale et fortrinligt Pragtstykke. Foruden dette og Hovedorgelet fandtes endnu paa Omgangen et kunstig udskaaret Orgel af Træ, med rig Indlægning af Elfenben, Perlemoder o. s. v. og med Hensyn til hele sin Indretning et Vidunder paa den Tid; det var en Gave fra Landgreven af Hessen Kassel til Kristian IV. Til Omgangen fører en lille Vindeltrappe fra de underste Arkader. Prydet med Malerier, der i brede forgyldte Rammer lyste frem mellem Marmorsøjlerne, og hvoraf flere vare af stort Kunstværd, dannede den et herligt Galleri, der nok kunde binde den undrende Tilskuer til Stedet. Emnerne vare hentede saavel fra det gamle som det nye Testamente, og blandt Mestrene fandtes (dog først under Frederik III) Salvator Rosa og Rottenhammer. Omgangen ender paa den ene Side foran det navnkundige Bedekammer, som vi nu træde ind i, idet vi bede vore Ledsagere ogsaa her at søge sit Indtryk fyldiggjort i Prof. Heinrich Hansens Billede.

Liggende under Orgelet, er dette Andagtskammer temmelig lavt og forøvrigt med Hensyn til Rumfang af lille Udstrækning; dog gjør det i Sandhed et stort og dybt Indtryk paa den Indtrædende, saaledes er Kunsten i forskjellige Retninger her kommen til Hjælp. Med udsøgt Smag er Alt herinde, det Mindste med det Største, anvendt paa en saadan Maade, at det virker hen til Værelsets Bestemmelse: i en stille Time at være et Lønkammer for den Bedende, der trænger til at være alene med sin Gud. Synet af de mange (23) i Væggene indrammede bibelske Billeder stemmer Sjælen til Alvor og Hengivelse og det milde Lys, der falder igjennem Vinduets ligeledes med bibelske Fremstillinger smykkede, farvede Glasruder, breder en velgjørende Ro over det Hele, der ikke vil undlade at vække Sindet til en glad Fortrøstning. Med stor Pragt er det hele Rum forøvrigt udstyret, ligefra den herligt indlagte Dør, til Loftet af Iben- og Muskattræ med de mange Prydelser i Sølv, Elfenben og Forgyldning. En Lysekrone af Sølv hænger ned fra Loftet, og paa et Marmorbord staar et kosteligt Alter af Ibentræ med Sølv. Af hvad der forøvrigt findes herinde skulle vi endnu kun erindre om Bordet med den usædvanlig skjønne Plade af florentinsk Mosaik. Flere af Malerierne have betydeligt Kunstværd, saaledes navnlig nogle Billeder af Peter Lastman, »de hellige tre Konger«, »Gangen til Golgatha« o. fl.

Saa forlade vi da Kirken og aflægge vort sidste Besøg i Kristian IVs Slot. Dette gjælder Dansesalen eller, som den almindelig kaldes, Riddersalen, hvortil Opgangen er igjennem Klokketaarnet ad Vindeltrappen. Døren aabner sig, og vi staa i den 77 Alen lange og 21 Alen brede men kun 10 Alen høje Sal. Denne i Forhold til Længden ringe Højde og Brede, vil ganske vist i det første Øieblik være os noget paafaldende, men vi faa ikke lang Tid til at henfalde i Betragtninger desangaaende, saa stærkt vil dens i andre Henseender saa ualmindelige Skjønhed lægge Beslag paa vor Opmærksomhed. Spejlblankt breder det store Gulv sine brogede Marmorfliser for vor Fod, og saa vidunderlig rigt straaler Loftet foroven, at vi nu ikke længer forbauses over Beretningen om de 26 Billedskjærere, som i syv Aar skulle have syslet med dette kolossale Værk; snarere forundres vi over, at der midt i det Virvar af, hvad en vidtsvævende Fantasi kaldte tillive, endnu kan findes en ledende Tanke, at den ene Dekorations Plads og Fremtræden er beregnet med særligt Hensyn til den andens, saa at der bliver Harmoni i det store samlede Hele. Langs Midten af det flade Loft strækker sig syv firkantede Hovedfelter, der foruden Kristian IVs og hans Dronning Anna Kathrines Vaaben fremstille Kunster, der have stor Betydning for Menneskelivet, saasom Mekanik, Nautik o. s. v., og rundt om dem bevæger sig en uendelig

Vrimmel af allegoriske Figurer, Masker m. M. i Hautrelief, næsten Alt skaaret i Træ, malet og forgyldt. Vilde man samle een Hovedtanke udaf dette, maatte det vel nærmest være den, at Mennesket her i sin Gjerning søges fremstillet som Naturens Herre. Omkring det pragtfulde Loft løber en Gesims med en rigt udhuggen Frise af lyse, blaamalede og forgyldte Konsoller og Kragstene, og imellem disse springer der en Mangfoldighed frem af Dyrefigurer, Fugle o. l. Over Vinduerne fremstilles i Reliefarbejde de fire Aarstider og Maanederne, funklende af Forgyldning og Farver og forsynede med latinske og italienske Indskrifter, og under Loftet hænge tre vældige Lysekroner, hvoraf den ene vejer 5760, den anden 5120 og den tredje 3848 Pund. I Salens sydlige Ende pranger den mægtige Kamin af sort Marmor; dens fire Søjler skinne med de elegante Sølvprydelser, men dens gjennembrudte Fronton drager dog især det undrende Øje til sig — en slig Rigdom er her hobet sammen: Alt er af Sølv, de støbte legemsstore Figurer af Føbus og Luna paa dens Sider, de spindende Parcer i Nischen imellem dem, Ørnen, der hæver sine Vinger paa dens Top! Saa er der Portalens tre sølvsmykkede Ibentræs Søjler, og hvilende paa dem den kostelige Musikanterstol af samme Træsort og med alle de mange Prydelser af Sølv, Englehovederne, Løvværket o. s. v. Saa er der Skjænkebordet ligeledes af Ibentræ og Sølv, straalende med alle sine lueforgyldte Pokaler og Drikkekar. Saa er der — ja, hvorfor opregne, hvad der dog aldrig kunde gjøres fyldigt nok? Dog jo — lad os ikke glemme Salens herligste Pryd, de navnkundige Gobelinstapeter, der ved festlige Lejligheder hænges op og dække Væggenes Dagligdragt, de forøvrigt i og for sig smukke Guldlæders Tapeter. Disse to vise os den unge Konge paa hans Kroningsdag. Disse fire give os Billeder, hentede lige ud af Virkeligheden: hvor træffende er ikke Udtrykket gjengivet i Kortspillerens Ansigt, idet han viser, at han er Manden; thi han har Kløver Es paa Haanden! Og de øvrige 16 Stykker, alle forkyndende den unge Konges og hans Mænds Bedrifter i Kalmarkrigen, hvor levende, hvor tro træder ikke her Krigen og al dens Færd os imøde. Det er intet Under, at den alt i Forvejen navnkundige Mesters Ry er voxet højere ved disse Værker. Karl van Mandern hed han. Han var bosiddende i Delft, da Bestillingen kom til ham, som han fuldførte i Aarene 1616—1621, og her døde han i Aaret 1623; men hans Enke drog samme Aar til Kjøbenhavn for at indkræve den betydelige Sum, der endnu stod tilbage af Betalingen for de nævnte Tapeter, og denne Rejse blev til Held for den danske Kunst og til Forherligelse for Kong Kristian; thi hun medbragte Sønnen af samme Navn som Faderen; han blev her med hende, og inden mange Aar vare forløbne, havde han vundet sig et Ry som Maler, der skal straale for kommende Tider; hans Pensel skyldes udmærkede Portrætbilleder af Kristian den Fjerde og mange af de Mænd, der have forherliget denne Konges Tidsalder.

Saaledes var i korte Træk det Ydre og det Indre af Kong Kristians Borg. Den var et herligt Mindesmærke om den nederlandske Renæssancestil, saaledes som denne udviklede sig med en egen sær Ejendommelighed her i Landet under Kristian IV, der vel i alle sine monumentale Værker byggede paa et andetstedsfra givet Grundlag, men dog tillige paatrykte hvert af dem saa Meget af sin egen stærke Individualitet, at der med Hensyn til dem med god Ret kan tales om en »Kristian IVs Stil.« Han var i Virkeligheden sin egen Bygmester, og navnlig turde der ingen Tvivl være om, at ham i alt det Væsenlige skyldtes Hæderen for Frederiksborg; thi vel har han ved dets Opførelse og Indretning vidst at drage Nytte af talentfulde Mænd, men selv var han dog den ledende Aand i det hele Byggeforetagende, og dette er Noget, som ikke blot indrømmedes af hans Samtidige, men hvorom ogsaa Efterverdenen selv kan danne sig en sand Forestilling af Udtrykkene i de forskjellige Kontrakter, han afsluttede med sine mange Underbygmestre og den store Skare af Kunstnere og Haandværkere, som han i sin Virketid havde saa rigelig Brug for.

Stort og stolt og blændende i al sin Pragt stod da hans Værk der henimod Trediverne af det syttende Aarhundrede; Fremmede kom og saae det og studsede derover. »Alt hvad der andetsteds plejer at være af Jern, er her af det pure Sølv«, sagde en Franskmand derom — men snart skulde denne Glans blegne; selv blev han i

Modgangens Dage nødt til at ty til disse Skatte, som han havde anvendt til sit Værks Prydelse, og i Krigen med Sverige gled Meget af Riddersalens og andre Sales Sølvpragt i Møntmesterens Digel; hans Borg, engang saa straalende og uforlignelig skjøn, et Blad af hans Manddoms Historie, blev da et Billede af hans skytunge Livs Aften.

Til Frederiksborg knytter sig Erindringen om mange af Kong Kristians Dage; thi gjerne opholdt han sig der, søgende Hvilen efter udstandne Farer og Strabadser, og det er da naturligt, at han, da Ufredstid truede Landet, var betænkt paa at værge Slottet imod en mulig indtrængende Fjende; derfor var det, at han i Aaret 1628 opkastede stærke Jordskanser og Volde rundt omkring det. Disse fik dog ikke Anvendelse; ydre Fjender lode denne Gang Slottet i Fred. Men for indre Ufred kunde han ikke saa godt værge sig, og medens hine Jordvolde længst ere forsvundne, staar endnu den Dag idag et Minde om den Strid, der netop i nysnævnte Aar formørkede hans Husliv. Det er den bekjendte Kristian IVs Sten i lille Dyrehave, med hans kronede Navnetræk og Aarstallet 1628 paa Forsiden. I November var han dragen ind paa Frederiksborg. Der var i den Tid et spændt Forhold imellem ham og hans Hustru til venstre Haand, Fru Kirsten Munk (til hvem han var bleven viet 31 Dec. 1615), paa Grund af dennes strafværdige Forbindelse med »Rhingreven« (Grev Otto Ludvig af Salms); Katastrofen indtraadte kort efter Ankomsten til Slottet. »Der vi nu samme St. Mortens Aften kom tilbords«, fortæller Kongen selv, »da sad Fru Kirsten og surmulede, hvorudover det Laug blev spildt. Den Tid det nu var Tid at gaa til Sengs, da lukkede hun Døren imellem Os og sig, og lagde de tvende tyske Jomfruer med nogle andre Kvindfolk tvært for Døren, saa Ingen kunde komme derigjennem, hvorfor vi til evig Gedächtnisz strax om Morgenen lod lægge en stor Kampsten paa Vejen, naar man gaar bag ud til den liden Ladegaard, hvilken Sten endnu findes der, med Aarstallet paahugget og et Sæde gjort deri.« — Aaret efter lod han sig skille ved hende, der ved ham var bleven Moder til 10 Børn, og den 15de Oktober 1629 var den sidste Dag, Fru Kirsten tilbragte paa Frederiksborg. Selv blev han nu i Aaringer optagen af Meget, der nok skulde lægge Beslag paa hans Nærværelse andetsteds, navnlig efter at den ulykkelige svenske Krig (1643—1645), var bleven paaført det uforberedte Danmark til Tak for Kong Kristians Forsøg paa at mægle mellem de stridende Parter i Trediveaarskrigen. Rigtignok maa det da heller ikke tabes af Syne, at denne Lyst til at spille Mæglerens Rolle for en stor Del var indblæst Kongen af hans Frygt for, at de Svenskes store Krigsheld skulde give dem en saadan Magt og Anseelse, at Ligevægten i Norden derved blev rokket. Denne Krig kaldte ham snart hid, snart did; thi han sad ikke hjemme, naar Danmark var i Fare. Men efter den ulykkelige Fred i Brømsebro tilbragte han atter mange af sine sene Livsdage paa Frederiksborg; syg og sorgfuld søgte han da tidt Lise, hvor han havde leget karsk og munter som lille Dreng, og det slog aldrig fejl, at han jo herude i denne kjære Natur atter vandt Kræfter til rastløs som altid at kunne røgte sin Kongegjerning. Dog overmandede ham Svagheden tilsidst, og den 21 Febr. 1648 var hans sidste Dag paa Frederiksborg. Syv Dage før var et forfærdeligt Uvejr draget henover de nordiske Lande; der var vel ingen Mangel paa Folk, som lagde det ud til, at det var Naturkræfterne, der saaledes ytrede deres Harme over den høje Herres svare Sygdom. Men den 21 Febr. var Vejret mildt og roligt; et tyndt Snelag dækkede Jorden, og en Slæde, trukken af otte Heste, gled tyst henad Vejen til Kjøbenhavn. I den lukkede Vogn, der var løftet af sine Hjul og stillet op i Slæden, laa den syge Konge, som nu førtes ind til sin Hovedstad, for der en Uge senere i det lille Kammer paa Rosenborg at lukke sine Øjne for bestandig. De gamle Venner, Træerne, der den Dag kransede hans stille Borg med rimhvide Grene, dryssede vel en og anden Snefnok ned over hans Hoved; maaske kaldte de Sagnet om Tornebusken med de hvide Blomster frem for hans Sjæl — vist er det, at usigelig kjærligt var det sidste Blik, han sendte sit Fødested!

Kristian IVs Sten.

III.

FREDERIKSBORG UNDER ENEVÆLDENS KONGER

d: 1648—1848.

Det var igjen en smuk Vinterdag, saa vel ti Aar efterat den gamle Konge havde forladt sin Yndlingsborg for bestandig, nemlig den 3dje Marts 1658. Da holdt hans Søn og Efterfølger Kong Frederik den Tredje Hof paa Frederiksborg, som ogsaa han yndede meget, og hvor han tidt og gjerne opholdt sig. Saavel denne som den følgende Dag skingrede Trompeterne og lyste Kjerterne i den gamle Konges pragtfulde Dansesal. Men Glæden var endda ikke saa oversættes stor; thi Hædersgjæsten ved disse Gilder var Karl Gustaf, Danmarks og Kong Frederiks Dødsfjende, som kort i Forvejen havde dikteret dem den ulykkelige Roskildefred; og Glansen var da heller ikke den samme, som naar Kong Kristian gav sine Gjæstebud herinde; thi Hallens bedste Smykke, Karl van Manderns Tapeter, var ikke fremme — det var jo et af den høje Gjæsts Bud i hin forsmædelige Fred, at disse »for Svenkerne saa krænkende« Tapetbilleder skulde overstryges! De vare derfor viselig unddragne hans Blikke. Denne historiske Kjendsgjerning viser os — tydeligere end den længste Udvikling vilde gjøre det — det sande Forhold imellem før og siden for Frederiksborgs Vedkommende, og hvor Meget var der dog ikke lige til det Sidste at glædes og undres over, selv efter at to hundrede Aars fortærende Tand havde holdt paa med sin rastløse Gjerning!

Det var forøvrigt ikke den eneste Gang, Karl Gustaf gjæstede Frederiksborg. Efterat han troløst havde brudt Roskildefreden, og atter krigede i Danmark i den Hensigt at udslette det af de selvstændige Rigers Tal, skal saavel han som hans Dronning — Sidstnævnte endog for noget længere Tid — have beboet Slottet, og saa berettes det blandt Andet om ham, at han skal have været Gjenstand for den danske Slotsforvalters Efterstræbelser, da han en Nat havde indkvarteret sig paa Frydensborg. Slotsforvalterens Forsøg opdagedes og mislykkedes. Selv undgik han Hevnen ved Flugt, hvortil den mørke Nat og det lille Slots labyrinthiske Omgivelser vare ham behjælpelige, men Frydensborg maatte undgjælde derfor; der blev neppe ladet mangen Sten i Fred paa dens Plads, og Kong Frederik lod derfor siden, i Aaret 1667, de tiloversblevne Rester aldeles nedrive.

Det var dog ikke Fjendens Vold og Ild alene, der under Frederik den Tredje hærgede paa dette Sted. Den 9de December 1665 opkom der en Vaadeild paa Slottet, som ødelagde det prægtige Audiensgemak, »det lange Malerigalleri, samt de andre Gemakker paa denne Side«, og altsaa rasede netop i den Del af Borgen, hvor omtrent 200 Aar senere en langt forfærdeligere Brand endelig skulde finde en Grænse for sin Fremtrængen. —

Sporene af hin Ild bleve ikke udslettede før under den følgende Konge, Kristian den Femte. Denne satte sig og sin Tid mangt et Minde paa Frederiksborg, som han holdt af. Dette gjælder navnlig Udsmykningen

af enkelte Værelser. Men det var nye Moder, som nu droge ind i Borgen. Store Plafondmalerier med brammende allegoriske Fremstillinger, sigtende til Kongens Forherligelse, yppigt Stukkaturarbejde, »lidt Forgyldning og meget Hvidt« udgjør det Karakteristiske ved hans Tids Stil. En god Forestilling om den kunne vi danne os af Konsejlsalen, (som Audienssalen nu kom til at hedde), hvis nuværende Udsmykning omtrent skriver sig fra 1679. Den store rummelige Sal faar sit Lys igjennem en Kuppel og 9 paa alle Sider anbragte Fag Vinduer, hvorfra haves skjønne Udsigter, især den ud ad Fredensborgvejen. Væggene ere prydede med legemstore Billeder af de oldenborgske Konger indtil Kristian V, samt nogle Prinser fra dennes Tid; over disse Portræter og Vinduesbuerne ere anbragte 10 Billeder med Fremstillinger af Sejrvindingerne i den skaanske Krig; Loftets Planfondmalerier fremstille de forskjellige Verdensdele; Gulvet er af blanke Marmorfliser og ligefor Indgangen pranger midt paa Væggen den søjlesmykkede Kamin med Kristian Vs Portræt i en forgyldt Medaillon. Læg nu hertil den øvrige rige Ornamentering i Stuk, Forgyldning o. s. v., og man vil tilvisse modtage Indtrykket af noget vist Glimrende og Iøjnefaldende, men sammenlignet med de bedre arkitektoniske Mindesmærker fra Kristian IVs Tid — om hvilken Dalen i Smag og Kunst vidner da ikke dette Enevældens Foster!

Fra denne Konges Tid daterer sig ogsaa Frederiksborgs Ordenskapel. Strax efter sin Tronbestigelse fornyede han nemlig Elefantordenen og indstiftede Dannebrogsordenen (ɔ: dens 1ste Grad, idet dens Udvidelse først skriver sig fra 28de Juni 1808. Dannebrogsordenen tildeltes første Gang den 12te Oktober 1671, Dagen efter Kristian Vs førstefødte Søn, Kronprins Frederiks Fødsel, og Ridderslaget gaves med stor Højtidelighed i Riddersalen paa Rosenborg til 19 Mænd, hvoriblandt Griffenfeld og Kort Adeler.) Begge Ordeners Statuter stadfæstede Kongen den 1ste Dec. 1693, og han bestemte, at hver Ridder selv skulde lade sit Vaabenskjold male og indsende til Frederiksborg for at det kunde blive opbevaret i Slotskirken. Vaabenskjoldene bleve saa ophængte i Galleriets (Omgangens) Vinduesfordybninger, men efter Riddernes Bortgang ved Døden efterhaanden flyttede ned i Rosen, hvorved da fremkom Kapellets eller de kongelige Riddervaabeners 1ste og 2den Afdeling. Til Brug ved Ordensfesterne lod Kongen midt paa Galleriet opstille en Trone, der var prydet med Kuppel og guldbroderede Fløjlsdrapperier, ligesom Bagvæggen paa begge Sider af den blev behængt med rødt Fløjl.

En egen Betydning fik endelig Frederiksborg i Kristian Vs Tid som vore Kongers Indvielsessted. Medens nemlig under de tidligere oldenborgske Konger Kroningen fuldbyrdedes i Frue Kirke i Kjøbenhavn (den første, Kristian den Førstes, 1449 ved Lunds Erkebiskop Tue, den sidste, Frederik den Tredjes, den 23de November 1648 ved Sjællands Biskop Dr. Brokmann), udførtes derimod Kristian Vs Salving, som Akten hed efter Souveræniteten Indførelse, i Frederiksborgs Slotskirke den 7de Juni 1671, og her bleve da siden, paa en enkelt Undtagelse nær, de følgende Konger salvede. Den første Salving paa Frederiksborg gik imidlertid, i Forhold til tidligere og senere Tiders Festligheder, temmelig stille af; vel toges da første Gang de pragtfulde nyere Regalier (den lukkede Krone m. m.), i Brug, ligesom Sjællandsbispen, Dr. Vandal, holdt ikke mindre end tre lange Taler for Alteret, men Dronning Charlotte Amalie, der var reformert, blev ikke salvet med ham, og »Kongen holdt dette for en Devotionsakt og vilde derfor ikke have mange Ceremonier«. Det hedder da ogsaa om Indtoget i Kjøbenhavn den følgende Dag, at »Alting var stille,« ingen Penge bleve udkastede, intet Fyrværkeri afbrændt. —

Desto større Pragt udfoldedes der paa Frederiksborg i Anledning af Frederik den Fjerdes og Dronning Louises Salving, som udførtes den 15de April 1700 af Sjællands Biskop, Dr. Bornemann. Da var der Sang og Klang og Alting straalede af Guld, Ædelstene og skinnende Farver. Den røde Fløjls Himmel, hvorunder Kongen gik, bares »af fire af de fornemste Gehejmeraader«, og Storkanslerens Frue og Dronningens Hovmesterinde bare dennes diamantbesatte Sølvstykkes Slæb. Ved Taffelet, hvor den kongelige Familie spiste alene, opvartedes Kongen af Hofkansleren, Dronningen af Generaladmiralløjtenanten, Prinserne Karl og Vilhelm og Prinsesse Sofie Hedevig af Kammerherrer, »af hvilke En og var Forskjærer.«

Kort Tid derefter gjæstedes Frederiksborg atter af en Konge; Karl den Tolvte var med sine 12000 Svenskere landet paa Sjælland den 4de August 1700 og fik Lyst til med egne Øjne at overtyde sig om Sandheden af den megen Tale om det skjønne Slot; han begav sig derfor derhen, men inkognito, og er visselig nok kommen til Overtydning om Krønikernes Paalidelighed. Lang Tid har han imidlertid ikke havt dertil; thi som bekjendt maatte Danmark allerede den paafølgende 18de August i største Skynding afslutte Freden i Travendal, og Kong Karl fik da snart travlt andensteds.

Vi have forøvrigt naaet det Tidspunkt, da Frederiksborg undergik de største Forandringer. Hvormeget man nu end med Grund maatte sukke derover, maa man dog sige, at Meget af, hvad der nu kunde forekomme som en Vandalisme, tildels finder sin Undskyldning i den forandrede Tidsaand. Hoflivet havde jo efterhaanden antaget helt andre Former. Kristian IVs Tid, der endnu ligesom havde havt et Anstrøg af Riddertiden med dens Alvor, dens Simpelhed og Strenghed, kunde vel finde sig tilrette i de lave og alvorlige Rum, men den var afløst af en Tid, i hvilken Etiketten, Galanteriet og finere afslebne Sæder gjorde sig gjældende og stillede mangehaande Fordringer til en yppigere Bekvemmelighed. Livet i Syden, der tidligere var som en Klang i det Fjerne, sendte sine Strømninger ind over Nordens Enemærker, og de Toneangivende følte sig tiltalte deraf. Dette var da navnlig Tilfældet med Frederik den Fjerde, hvis Kunstsmag i høj Grad var paavirket af, hvad han ved længere Ophold i Italien og andre sydlige Lande her havde set og opfattet, og snart lod han dette komme frem i de Bygninger og andre Mindesmærker, han kaldte tillive i sit Land. Ogsaa Frederiksborg skulde give Vidnesbyrd i saa Henseende; thi vel vides det, at han ikke havde større Omhu for hvad der hørte til det gamle Slot, end at det f. Ex. med Sikkerhed antages, at den herlige Neptunsbrønd under ham er gaaet tilgrunde, da den fra Slutningen af Kristian Vs Tid af ikke mere omtales, men da han dog oftere residerede paa sin Oldefaders Borg, var han, navnlig efter sin Hjemkomst fra Italien (1709), betænkt paa her at indrette sig hyggeligt efter sin egen Smag, dengang han blandt Andet opførte Spejlgalleriet, hvis ene Længdevæg han prydede med historiske Billeder, medens den modsatte var beklædt med slebet Spejlglas, og de pragtfulde Haveanlæg paa Terasserne Nord for Slottet, der skyldes ham, vidne da ogsaa om, at han har anset denne Plet for skjøn og værdig nok til at prange med et af Havekunstens Storværker; saaledes kunde nemlig tilvisse disse hans Anlæg kaldes, om de end som et Foster af en hel moderne Smag ikke stode i Harmoni med Slottets og dets øvrige Omgivelsers Karakter. For at vinde Plads lod han i Aaret 1719 Sparepenge nedrive; denne Bygnings Materiale agtede han at benytte til det senere Fredensborg, hvis Opførelse han allerede dengang havde paatænkt. Og nu skabtes under Ledelse af den for Kanalanlæget imellem Arresø og Roskildefjord (1716) bekjendte Major Eberlin von Feridin hine mægtige 6—7 Alen høje Terrasser, der i Forbindelse med de lange skyggefulde Alleer, de frodige, klippede Hækker, Blomsterpartierne, de grønne Plæner o. s. v. gjorde denne Have til en af Nordeuropas skjønneste. Hvad der dog skulde give den største Pryd, vare de mærkelige Vandværker, hvortil Hofbygmester Krieger havde givet Tegningen. Ifølge denne skulde det Hele bestaa af »det øverste Ovalbassin, to Kaskader og tre Kanaler«. Disse Vandværker, af hvilke en Del vel kom frem i Overensstemmelse med den givne Plan, tabte dog meget snart, nærmest paa Grund af Mangel paa det fornødne Vand, deres Betydning og bleve saa lidt efter lidt aldeles opgivne. Det hele Haveanlæg fuldendtes i Aaret 1726. —

Som et lille historisk Træk fra Frederik IVs Tid fortjener at anføres, at Peter den Store under sit Ophold i Danmark 1716 engang gjæstede Slottet med sin kongelige Vært og Forbundsfælle. Det har tilvisse saaret denne kunstelskende Herres Hjerte dybt, da den russiske Selvhersker med sit Sværd huggede det bekjendte Hul i Bedekammerets prægtige Mosaikborde, blot for at kunne overtyde sig om, at Pladen var af Sten og ikke malet!

En af de vigtigste historiske Begivenheder, der overhovedet knytte sig til Frederiksborg, forefaldt forøvrigt under Frederik den Fjerde, idet Fredslutningen, der endte den nordiske Elleveaarskrig, undertegnedes her den

3die Juli 1720. I den lille Dyrehave paavises endnu det Sted, hvor Underhandlernes Telt var rejst i Læ af de mægtige, skyggefulde Egetræer. —

Kristian den Sjette og hans Dronning Sofie Magdalene bleve salvede paa Frederiksborg den 6te Juli 1731. At dette Kongepar maa have interesseret sig for Stedet, tør vel antages, naar man tager Hensyn til de mange Forandringer og nye Indretninger, der nu bleve foretagne i Slottets Indre, saa gjennemgribende, at naar undtages i Riddersalen, Kirken og Rosen, skulde den gamle Bygherre have havt ondt ved at finde Sporene af sit oprindelige Værk. Men Skade, at denne Forandrelyst var parret med en saa utilbørlig ringe Sans for Harmonien imellem det Nye og det Gamle og med et næsten ubegribeligt Kniberi, naar man ser hen til den ødsle Pragt, der udfoldedes andensteds. Marmorgulvene veg Pladsen for Brædegulvene, de udskaarne Lofter for de glatte Gipsflader, Tapeterne bleve nedtagne, Alt forandret, selv Værelser og Gange bleve omlagte og fik nye Navne. Alt blev udført saa grundigt som det var muligt, for at tilfredsstille de nye Fordringer: »Værelsernes Indretning, Meubler og Prydelse paa Dørre, Lofte og andet vare tilforn efter den antiqve Smag, meget kunstige, men ikke til daglig Brug saadanne, som denne Tids Levemaade udkræver.« For ret at danne sig et Begreb om den Mangel paa Skjønhedssans, hvormed der her blev faret frem af lutter Bekvemmelighedshensyn, behøver man blot at mindes den stygge Træbro, der blev lagt over Slotsgraven for at forbinde Prinsessefløjen med Kansellibygningen. Men herved lod man det ikke blive. Sofie Magdalene holdt som bekjendt af at bygge, og var end det gamle Frederiksborgs Indre blevet moderniseret og det æventyrlige Hirschholm tryllet frem til hendes Forherligelse, og var der end desuden til Overflod Landslottene Frederiksberg og Fredensborg fra Frederik IVs Tid, saa var det dog ikke nok, hun maatte ogsaa tilfredsstille sin Tids Krav deri, at frembringe et Værk, som nu netop faldt i dens Smag. Alverden sværmede dengang for hvad kinesisk var: kinesisk Etikette, kinesiske Møbler, kinesisk Porcellæn, kinesiske Templer. Vi behøve blot at erindre om den kinesiske Fest paa Drotningholm i Sverige, da Adolf Frederik overraskede sin Dronning med Kina, det lille kinesiske Slot, som han i al Hemmelighed havde ladet opstille i Slotsparken (August 1752). Nuvel, de moderne kinesiske Lyster maatte naturligvis ogsaa her ske deres Fyldest, og der rejste sig et Slot, som »efter kinesisk Art og Smag var meget smukt dekoreret«. Det blev opført ovre paa Skrænten i Haven ligeoverfor Slottet i Aarene 1745—46, havde en Længde af 147 Alen, 10 Skorstene og Vinduer til begge Sider. Men det var en saare hæslig Bygning, og det var Synd at sige, at den kaldtes frem under milde Varsler: det var netop, som Egnen her omkring i høj Grad var ødelagt og forarmet paa Grund af mislykket Høst og Sygdom blandt Kvæget. Bønderne, der sukkede under et strengt Hoveri, førte under Forbandelser og Taarer Emnet hid til dette sørgelige Lystslot.

Men en Tak skylder dog Frederiksborg Kristian den Sjettes Minde for den Omhu, med hvilken det store prægtige Porttaarn, der under ham var faldefærdigt, blev istandsat; thi med den største Skjønsomhed foretoges denne gjennemgribende Restauration, saa at det traadte frem i al sin Oprindelighed. Kun paa Kransen med den af Povel Badstüber i Aaret 1733 forfærdigede Krone øverst paa Spiret kom Kong Kristian VIs Navnetræk til at staa og staar der den Dag idag — et af de faa Vidnesbyrd om hans Bygningsværker, der have naaet vore Dage. —

Efter Kristian VI opholdt de kongelige Familier sig sjelden i længere Tid ad Gangen paa Slottet. Det oplod nu nærmest kun sine Haller til Hofbrug, naar Kongerne skulde salves og krones — (Frederik V og Dronning Louise d. 4 September 1747; hans anden Dronning Juliane Marie d. 8 Juli 1752; Frederik VI og Dronning Marie Sofie Frederike d. 31 Juli 1815, og Kristian VIII og Dronning Karoline Amalie d. 28 Juni 1840. Kristian VIIs og Dronning Karoline Mathildes Salving foregik derimod i Kristiansborgs Slotskirke, den 1ste Maj 1767, »til Hovedstadens Almue uddeledes ved denne Lejlighed Steg, Brød, Viin, Klæde og Penge. Bønderne paa Kjøbenhavns Amt fik en varigere Gave i Kongens Skøder paa de af dem beboede Gaarde«) — samt under de aarlige store

Kongejagter. Disse, der forøvrigt medførte en ikke ubetydelig Byrde for Egnen om Frederiksborg, nemlig den Beboerne fra gammel Tid af paahvilende Forpligtelse til Ægtkjørseler, til at levere Klappere m. M., spillede stedse her en stor Rolle; thi endnu søgte Kronhjorten og Daakalven deres Hjem i disse mægtige Skove, og naar Løvet derinde gulnedes om Høsten, klang Hornet for den lystige Jægerskare og fandt sit Ekko langt borte i Gribskovens uendelige Alleer af himmelstræbende Graner og bredkronede Bøge og Ege. Der tumlede Karoline Mathilde sin Ganger ude i den fri stolte Natur, men da hun engang stod ved Vinduet derinde i sit Yndlingskabinet ligeoverfor Haven, var det da Stedets store Minder, hvis Alvor afpressede hendes Hjerte den Bøn, hun med sin Diamant indridsede i Ruden: »O keep me innocent, make others great«, eller var det Følelsen af den ringe Lykke, hun havde fundet i Purpurets Læ? I hvad der vederfores hende saa kort derefter, har i Tidernes Løb vel mangen Læser af denne Indskrift troet at finde Svaret paa dette Spørgsmaal.

Frederiksborg stod da i de fremadskridende Dage i det Væsenlige, som det var overleveret af Kristian VI, kun med den Forandring, der ikke var noget Tab, at hans kinesiske Hus atter blev nedrevet under Sønnesønnen (1769) og den Plads, hvorpaa det stod, saa jevnet med Jorden, at det nu turde være en haabløs Sag at ville paavise den.

Et lille smukt Minde fra Frederik VIs Kroningsdag fandtes i Dronningens (Frederik Vs og Juliane Maries) Sovegemak; paa en af dets Ruder indridsede nemlig Dronning Marie paa hin Dag følgende Indskrift: »F. 6, M. d. 31 July 1815. Gud, vor Herre, velsigne Dannemark!!!« —

Men i een og det en meget væsenlig Henseende skulde Frederik den Sjettes Styrelse blive af Betydning for Frederiksborg, nemlig med Hensyn til dens vigtige Portrætsamling. Allerede lige fra Kristian den Fjerdes Tid kan man søge Oprindelsen til denne for vor Historie saa betydningsfulde Samling; thi som bekjendt yndede denne Konge meget at samle om sig Billeder af sig og sin store Slægt, og paa Frederiksborg fandtes mange saadanne anbragte som Værelsernes bedste Prydelser. I Tidernes Løb voxede Antallet betydeligt, uden at man dog derfor kunde sige, at der ved deres Opbevaring paa dette Sted altid nærmest toges historiske eller kunstneriske Hensyn. Snarere turde det vel være, at de ofte bragtes hid ene og alene for at bøde paa Mangler ved Værelsernes Dekoration, saaledes under Kristian VI, da de mangen Gang ophængtes for at skjule de tarvelige Vægge. Imidlertid steg dog Tallet paa denne Maade og Samlingen antog efterhaanden en vis national Karakter. Da var det, at Frederik den Sjette erhvervede den Hjelmstjerneske Samling af danske Portræter, som af Mangel paa Plads i Kjøbenhavn blev indlemmet i Samlingen paa Frederiksborg. En Kommission nedsattes (1812) for at lede Ordningen af den hele Samling, og den alt forhaandenværende Rigdom forøgedes da ved Bidrag fra Rosenborg, Kunstkammeret og Charlottenborg, og end mere ved en betydelig Tilvæxt af legemstore Protræter og Brystbilleder, der et Par Aar senere førtes hertil fra det gamle Slot i Husum. Kommissionen tog med Iver fat paa sit Arbejde, udskjød, hvad der var værdiløst og lod istandsætte, hvad der var medtaget af Tiden; ordnede saa det Hele efter Tidsfølgen i Værelserne og Gangene i andet Stokværk i Riddersalen, der laa i Flugt med disse Rum, optog endel store Portrætgrupper og kongelige Billeder i Legemstørrelse, som vare bragte hid fra Hirschholm og Potentat-Gemakket paa Kristiansborg, og blev »en Mindehal for det syttende og attende Aarhundredes Kongepragt.« — Dette var den egenlige kronologiske Portrætsamling paa Frederiksborg, paa omtrent halvsjettehundrede Billeder, der havde saavel et betydeligt Kunstværd, som den navnlig var af en overordenlig historisk Betydning. Den strakte sig hovedsagenlig fra Frederik den Anden nedad, idet Billederne før denne Konge kun var saare faa i Tal, og dannede ved hele sin Karakter to store Hovedgrupper, for hvilke Kristian Vs Tid udgjorde Grænseskjellet. Det gav saaledes et vigtigt Bidrag til at studere Tiden før og efter Souverænitetens Indførelse, til at lære Klædedragt, Vaaben m. m. at kjende, og den var af saare stor Betydning for vor Kunsthistorie, idet den førte os for Øje alle de betydelige Malere og deres forskjellige Kunstretninger, som i det nævnte Tidsrum vare anvendte i

Kongernes Tjeneste. — Foruden denne kronologiske Portrætsamling fandtes der alt fra gammel Tid af mange andre gode Malerier ophængte paa Frederiksborg. Alle de bedste Stykker af dette Galleri bleve imidlertid efterhaanden ifølge en kgl. Befaling af 1824 flyttede ind til Billedgalleriet paa Kristiansborg og erstattede med mindre gode, saa at denne Afdeling nærmest havde Karakteren af en Samling Dekorationsstykker.

Kristian VIII, den sidste af vore Konger, der hidtil er bleven salvet, fejrede sin og sin Dronnings Kroningsfest med stor Højtidelighed paa Frederiksborg, som han forøvrigt havde Forkjærlighed for paa Grund af Stedets mange historiske Minder. Han gik derfor ogsaa en Tid svanger med den Tanke, at gjengive Borgens Ydre hele den oprindelige Glans, og lod i den Hensigt to Fag Vinduer forgylde som Prøve, men Omkostningerne derved vare allerede saa betydelige, at den paatænkte Plan maatte opgives som altfor kostbar.

IV.

FREDERIKSBORG FRA KONG FREDERIK DEN SYVENDES TRONBESTIGELSE

o: til Branden den 17 December 1859.

Den 20de Januar 1848 besteg Kong Frederik den Syvende, den oldenborgske Kongeslægts sidste Mand, sine Fædres Trone. Levende gjennemtrængt af sin Æts gamle Traditioner, nærede han tillige en varm og inderlig Kjærlighed til sit Lands rige Fortid, og Alt, hvad der paa nogen Maade kunde tjene til dennes Forherligelse og bidrage til at løfte og styrke Følelsen for, hvad der var dansk, var vis paa under hans Øjne at finde Fredning og Beskyttelse. Det var derfor ikke underligt, at Frederiksborg, der var bygget af den af ham saa højt skattede Kristian IV, der rullede saa mange af Fortidens Billeder op for hans Sjæl og der laa omringet af Alt, hvad der i den danske Natur tiltalte ham mest — vildtfyldte Skove og fiskerige Søer, frodige, smilende Kornmarker og velbyggede Bøndergaarde — maatte i en særegen Grad binde hans Hjerte til sig. Han kaarede da ogsaa snart dette Slot til sin Hovedresidens baade Sommer og Vinter, og han tilbragte nu gjennem en længere Aarrække her saa mange af sin betydningsfulde Kongetids Dage, at mangt et væsenligt Træk i hans eget Billede siden for bestandig er sammenvoxet dermed.

Hvad der maatte ligge nær for den Konge, som nu valgte Frederiksborg til et stadigt Opholdssted, var, at raade Bod paa den forsømte Tilstand, hvori navnlig Slottets nærmeste Anlæg og Omgivelser efterhaanden vare komne. Saaledes skildres den lille Dyrehave i Frederik VIs Tid: .... »Naturen, uskjøttet og fri for Kunstens Tvang, gjennem Aarhundreder ligesom overladt til sig selv, har dannet et Øde og Virvar .... Derfor er nu Alt her saa tyst og stille, ikkun udtørrede Grave og dyndfulde sivbegroede Moradser vidne om et prægtigt Anlæg, om fiskerige Damme og smilende, spejlklare Indsøer.« Det var Frederik VIIs Glæde at forskjønne denne Natur og bringe Fortidens Forsyndelser i Forglemmelse. Tidlig og silde færdedes han ude; han jog i Skoven og han fiskede i Søen, ikke blot i den store Slotssø, men ogsaa i de smaa Søer ved Badstuen, der under ham atter bleve udgravede, efter at de saalænge havde ligget udtørrede, fyldte med Dynd og Siv. I den ene af disse Søer lod han af Fyldet opdæmme en Ø; her blev der plantet Træer opad Skrænten, hvorpaa opførtes en Fiskepavillon i Schweitsserstil. Nu spillede atter det klare Vand om den skovgroede Landtunge med Badstuen og Dag for Dag spejlede denne sig smukkere deri; thi dens Istandsættelse, der blev foretaget med stor Skjønsomhed og Sagkundskab, var et af Kong Frederiks Yndlingsforetagender. Dette lille Miniaturslot skriver sig, som ovenfor berørt, fra Frederik IIs Tid; da skal Trappetaarnet paa Midten have havt Spir, og paa Siderne var Bygningen dengang prydet med Springvande. Det er opført af røde Teglsten, er paa to Stokværk, har en Længde af 40 Alen og en Brede og Højde af omtrent 20 Alen. I Tidernes Løb undergik det Indre betydelige Forandringer. Den

egenlige »Badstue«, som var i underste Stokværk, blev dog først nedlagt 1794; ifølge en Rentekammerordre af 30te August d. A. aftoges Tinbeklædningen, som med de tre Badekar tilsammen ved Auktionen viste sig at veje 12 Skpd. og 12 Lpd. — Nu staar Badstuen, istandsat fra øverst til nederst, som et herligt Billede fra gammel Tid; thi ethvert Rum er ikke blot prydet med Tapeter, Maling, Udskjæring m. m. i Overensstemmelse med den Tids Karakter, som Bygningen skylder sin Tilblivelse, men det er tillige forsynet med dertil svarende, passende Møbler, hvoraf flere endog fra den oprindelige Bygherres Tid. — I Kristian IVs Staldbygninger lod Kong Frederik indrette nogle Værelser, til Afbenyttelse, naar han om Sommeren fiskede i Haven fra Lysthuset mellem de to Broer over til Lystskoven. Medens saaledes Slottets udvendige Omgivelser skiftede Udseende, beholdt det indvendig væsenlig den Skikkelse, det havde faaet under Kristian VI. At der hist og her forandredes Et og Andet med Hensyn til Værelsernes Dekoration og øvrige Indretning nu, da de saa tidt toges i Brug, navnlig om Vinteren, er imidlertid en Selvfølge. Den 7de August 1850 var Frederik VII i Frederiksborgs Slotskirke af Sjællands Biskop J. P. Mynster bleven viet til venstre Haand til Grevinde Louise Kristine Danner. Prinsessefløjen, der tjente Kongens Gemalinde til Beboelse, modtog da nogen Udsmykning; navnlig bleve de navnkundige Tapeter, der oprindelig havde prydet Dansesalen, men siden Aaret 1775 for bestandig vare henlagte, tagne frem paany og

Badstuen.

anbragte i de Værelser, der stødte op til den saakaldte Valdemarssal. Da de nu ikke altid passede til Væggene, men undertiden ved Ombøjning og Lignende maatte lempes efter dem, maatte de jo lide endel, ligesom de ved at fastslaas her allerede saa at sige indviedes til den Undergang, der destoværre snart forestod dem. Disse Tapeters Historie var i det Hele taget ret mærkelig. Som fortalt i forrige Afsnit, skulde de ifølge en hemmelig Artikel i Roskildefreden have været overstrøgne. Det bleve de nu imidlertid ikke, og 10 Aar derefter (1668) vare de ophængte i Riddersalen. Da vilde Skjæbnen, at den svenske Rigsraad Claus Rålamb besøgte Slottet og fik dem at se. Strax indløb der en Klage fra ham til Sveriges Ministerresident i Kjøbenhavn Gustaf Lilliecrona, som atter klagede til Statholder Gabel over denne Fornærmelse — og de bleve da skyndsomst lagte tilside! — Ved Tanken om den Ulykke, der skulde ramme de mange Kunstværker, paatrænger sig uvilkaarlig det Spørgsmaal, hvorfor det ikke tidligere toges under Overvejelse, for Exempel da Frederik VI oprettede det kronologiske Portrætgalleri, om det overhovedet var vel betænkt, til et sligt Nationalmusæum at vælge et Sted, der endnu bestandig, i al Fald periodevis (ved Kroningerne, i Jagttiden o. s. v.), afgav Beboelse for en stor Mængde Mennesker og altsaa let kunde udsættes for Tilintetgjørelse ved Ildsvaade. —

Frederik VII interesserede sig, som bekjendt, varmt for den nordiske Oldgranskning; dette hang sammen med hele den inderlige Kjærlighed til dansk Nationalitet, hvoraf han besjæledes, og var ikke en flygtigt opblussende

Lyst, men en Interesse, der tiltog i Styrke med Aarene, som randt. Han var derfor blandt Andet ogsaa selv en ivrig Samler af Oldsager, og til Opbevaringen af sin Samling havde han paa Frederiksborg i Kongefløjens øverste Stokværk faaet indrettet et Værelse, til hvis Opvarming om Vinteren der 1859 blev opført en Kamin. Underlaget i denne var en Murbue, der skjød sig hen over en Bjælke, som laa over Loftet til Billardstuen (Engelsalen). Herfra var det efter al Sandsynlighed, at den store Ulykke hidrørte, som vi nu kortelig skulle dvæle ved.

Efter at have tilbragt Efteraarsmaanederne paa Jægerspris drog Kong Frederik sidst i November 1859 ind paa Frederiksborg. Mange ville endnu mindes hine bevægede Dage, der nu fulgte paa, dengang Ministeriet Rottvitt i Begyndelsen af December var blevet dannet herude. Det blev modtaget med stor Mistillid, og det ikke mindst blandt Landets mest oplyste Kredse, af Mange, som — om med Ret eller Uret, lades her uafgjort — mente, at uberettigede Indflydelser havde været medvirkende ved dets Sammensætning, og som saa' en Fare i, at dets mest betydende Medlemmer regnedes blandt Bannerførerne for et yderligtgaaende demokratisk Parti. Under den herved fremkaldte Misstemning var det, at om Morgenen den 17de December det Budskab fløj hele Landet rundt: »Frederiksborg Slot er i Nat gaaet op i Luer, og Kong Frederik har maattet forlade og opgive sin brændende Borg!« Naturligvis blev, som altid, i dette Sorgens og Overraskelsens første Øjeblik Ulykken betydelig overdrevet — Alt var gaaet tabt, Intet stod til at redde, det Hele var nu en rygende Brandtomt, intet Andet, hed det, og Mange saa' i denne Begivenhed et sørgeligt Varsel for Danmark.

Men saaledes menes Ulykken at være opkommen.

Fra den 4de til 10de December var der blevet afholdt Jagt paa Frederiksborg, og stort var Tallet af de i denne Anledning indbudte Gjæster. Der var Liv og Lystighed, men da Gjæsterne havde forladt Slottet, og der atter blev Ro og Stilhed, følte Kong Frederik Trang til Hvile, og den fandt han bedst i en stille Syslen med sine Oldsager; derfor maatte Værelset, hvori de fandtes, opvarmes, og flere Dage i Træk blev der fyret med store Favnestykker i den omtalte Kamin; thi Kulden var streng i disse Dage, Natten imellem 16 og 17 December steg den endog indtil 11 Grader. Den ovenfor omtalte Murbue antages nu at have været for tynd til at kunne udholde den stærke Ild og at være sprungen, hvorved den underliggende Bjælke er bleven naaet af Gløderne, indtil den forkullede og tilsidst selv antændtes, hvorpaa den saa har forplantet den snigende Ødelæggelse videre. Først Klokken $3^3/_4$ om Morgenen den 17de December opdagedes det, at der var Ild i Slottet. Men da havde den havt saa god Tid til at arbejde sig frem og mødt saa gunstige Betingelser paa sin Vej, at det nu blev en frugtesløs Gjerning at ville sætte en Dæmning for den. En kvælende Røg fyldte alle Gangene, saa det blev umuligt at nærme sig Ildens Centrum; Slotssøen var tilfrossen i den stærke Kulde; Vandet frøs tillige i Sprøjterne, og disse vare, som det gjerne plejer at gaa med Redningsredskaberne under lignende pludselige Ulykkestilfælde, dels for faa, dels vel heller ikke i den bedste Orden. Der blev gjort, hvad gjøres kunde med de tilstedeværende Kræfter — men Elementerne vare de stærkeste: Ilden nærmede sig Kongens egne Værelser, og Klokken 5, 40 Minutter forlod han med tungt Hjerte sit kjære Slot. Det var et stort, men frygteligt Skue i den vinterkolde Morgen, mens Nattens flygtende Skygger endnu brødes med det første Gry, da man saa' Luerne trænge frem overalt; Ruderne sprang ved den stærke Varme, den sorte Røg sendte sine Hvirvler ud af alle Aabninger, fortættede sig til tykke Masser, der i næste Nu gjennemskares, som af blanke Sværd, af Flammerne. Disse gjorde snart Nat til Dag — opad Mure, Tage, Taarne, overalt brøde de frem; Tagblyet smeltede og flød ned, men dets Strømme lignede glødende, hvislende, graadige Slanger, der spore Byttet. Tagvinduernes Spidser vare som urolige Flammetunger — hvilken Sorgens Saga fortalte de ikke i denne Stund! Klokken blev 6, da slog Kirkeklokken sit sidste Slag, 10 Minutter senere stod Viseren stille, og omtrent en halv Time derefter styrtede det prægtige Klokketaarn sammen. Alle tre Fløje vare nu omspændte af Ilden, der var saa mægtig, at selv da der Klokken 10—11 ankom Forstærkning af Mandskab og Slukningsredskaber fra Kjøbenhavn, maatte man omtrent

lade den raade, som den vilde selv. Der var kun Tale om at redde, hvad man kunde faa ud og bringe bort i største Skynding, senere viste det sig, Gud ske Lov, at dette ikke var saa lidt endda.

Ilden blev omsider træt; hvad den skaanede af Bygningerne, skulle vi snart se; det var Mere, end man først havde havt Grund til at haabe, men en svunden Saga var dog i dette Øieblik Slottet, om hvilket Hauch i disse Dage sang:

„Kløgtig med Kunst har en kongelig Mester
Manet Dig frem over Vandenes Strøm,
Hvælvet dit Tag over tusinde Gjæster,
Fængslet i Sten sin dejligste Drøm.“ —

Skulde denne Saga leve op igjen — ja, hvo turde vel give Svar paa dette Spørgsmaal den 17de December 1859?

V.

FREDERIKSBORGS GJENOPFØRELSE

efter Branden den 17 December 1859.

Vi huske Alle, som oplevede hin 17 December, hvilken Sorg der dengang faldt over os ved det uventede Budskab om Frederiksborgs Ødelæggelse. Alle, Unge som Gamle, havde vi Følelsen af at have tabt et Klenodie, der havde tilhørt det hele Folk og været dets Glæde og Stolthed. Alle disse Kunstskatte, som Slægt efter Slægt havde sanket sammen, i eet Nu forsvundne, som havde de aldrig været til! Og dette herlige, knejsende Slot tabt for stedse! Faa kunde jo i det første Øjeblik tænke sig Muligheden af, at saa Meget var skaanet af det forfærdelige Element, at det paa nogen Maade lønnede sig til de tiloversblevne Rester at føje det Manglende, saa at Frederiksborg atter blev gjenrejst. Det viste sig imidlertid snart, at der var Mere tilbage end man havde turdet haabe. Vel vare nemlig alle tre Hovedfløjes Mure og Taarne stærkt beskadigede, flere Partier deraf endog helt nedfaldne, ligesom deres Indre paa nogle Hvælvinger i Kjælderen og Stuen nær ganske var styrtet sammen; vel havde Kirketaarnet mistet sit prægtige Spir, sit Uhr og alle de mægtige Klokker; vel var Bedekammeret totalt gaaet tilgrunde og Dele af Kirken tildels en Ruin og vel var endelig hver Tomme af den herlige Riddersal bleven et Rov for Flammerne — men foruden at i Kirken dog saa Meget var reddet, at det strax stod klart for Alle, at den baade kunde og burde restaureres, saa var i Virkeligheden endnu over Halvdelen af Frederiksborg tilbage, Meget endog urørt af Ilden: den pragtfulde Portal med det til samme stødende forreste Galleri; Møntporten med Konsejlsalen og Sandstensbygningen, som forbinder den med Hovedbygningen; Karusselgaarden og begge de ydre Slotsgaarde med tilhørende Bygninger og Taarne (Porttaarnet, Frederik IIs to runde Taarne) — altsaa Alt udenfor de tre den indre Stotsgaard omgivende Fløje var endnu uskadt i Behold. Ogsaa af hvad der fandtes inde i Slottet var det lykkedes midt under Brandtummelen at fravriste Luerne endel; ikke faa sjeldne gamle Møbler bleve saaledes baarne ud, og Malerierne i Riddersalen og i Kirken og henimod 300 Portræter bleve frelste. De reddede Møbler og Portræter ere nu indlemmede i de Danske Kongers kronologiske Samling paa Rosenborg, hvor de som et udfyldende historisk Element have en overordenlig Betydning, medens forøvrigt de reddede Billeder desværre i kunstnerisk Henseende i det Hele taget ere mindre værdifulde end den Del af Portrætsamlingen, der brændte. —

Da nu saa stor en Del af Bygningerne var frelst, fik heller ikke ret længe den Mening Raaderum, som vilde, at man skulde nøjes med at istandsætte Kirken og saa lade det Øvrige blive staaende som en skjøn Ruin,

havde den end Talsmænd selv blandt dem, hvis Ord i alle kunstneriske Spørgsmaal plejede at tillægges sær Vægt, og fik den end fra mange Sider en Understøttelse i den ovenfor berørte øjeblikkelige politiske Misstemning. Kjærligheden til Fædrelandets Minder og Hengivenheden for Frederik VII, hvem Tabet var gaaet saa nær og hvis brændende Ønske det var at se sit kjære Slot gjenrejst, vejede til paa den modsatte Side, saa at den Anskuelse, at dets Gjenopførelse var et Nationalforetagende, snart trængte igjennem. Arkitekten, Professor F. Meldahl, der senere fik Ledelsen af det hele Restaurationsarbejde, fremkom meget snart med et Overslag over Omkostningerne ved Kirkens fuldstændige Istandsættelse og Hovedfløjenes ydre Gjenopførelse, ifølge hvilke de ikke meget vilde overstige en halv Million Rigsdaler. Kong Frederik nedsatte da strax en Komitté til Modtagelse af frivillige Bidrag til Frederiksborg Slots Gjenopførelse, bestaaende af A. W. Moltke, H. J. Koefoed, Johnsen, J. P. Trap, C. A. Broberg, J. J. A. Worsaae og L. P. Holmblad, som allerede under 18de Januar 1860, altsaa en Maaned efter Branden, udstedte sin Indbydelse. Kongen ydede strax selv 100,000 Rdl., Enkedronning Karoline Amalie 10,000 Rdl., Prins Kristian, vor nuværende Konge, 4000 Rdl., Kongerigets Rigsdag 50,000 og Rigsraadet 40,000 Rdl. Foruden de to sidstnævnte Summer bidrog Staten endvidere med 5000 Rdl. til Brandredskabers Anskaffelse, og det af Slottet selv indvundne Materiale udgjorde en Værdi af 34,000 Rdl. Naar hertil regnedes de til 1ste Januar 1863 indkomne almindelige Bidrag fra alle Landets Egne, saa udgjorde det samlede Beløb, hvorover der til sidstnævnte Dag kunde raades, i Alt 445,520 Rdl.

Der blev taget godt fat; allerede den 24de Okt. 1860 hejsedes Kransen paa Kirkefløjen, og den 6te Oktober 1861, Kong Frederiks 53de Fødselsdag, smilte den ogsaa fra Kongefløjens Tag. Det hele Arbejde blev udført med det Maal for Øje, at det skulde vidne gjennem Aarhundreder om den Slægt, der gjenopførte Slottet; det fortrinligste Materiale blev udsøgt og Anvendelsen deraf svarede til dets Godhed.

Kong Frederik skulde ikke opleve den Glæde at se noget af det Indre i fuldfærdig Stand. Thi først Aaret efter hans Død blev Kirkens Restauration fuldført. Kirken havde, som ovenfor sagt, lidt mindst af, hvad Ilden havde angrebet, uagtet Ødelæggelsen heller ikke her var ringe: to af Hvælvingerne i Midtskibet vare nedstyrtede og to andre gjennembrudte, Orgelet tilintetgjort og meget Andet naturligvis medtaget i høj Grad af Vandet, — det var altsaa i Virkeligheden et stort og skjønt Værk, som her var udført, da det dejlige Tempel allerede den 28de August 1864 i Kong Kristian den Niendes og hele Kongefamiliens Nærværelse af Sjællands Biskop, Dr. Martensen, og Kirkens Sognepræst, Digteren Hostrup, blev indviet. Hvilken Følelse maatte ikke netop under de daværende Tidsforhold gribe Enhver af de Tilstedeværende! Her stod dog et Mindesmærke fra Danmarks store Tider, straalende i ny, gjenfødt Glans!

Et prægtigt Orgel hang i det tabtes Sted, og de gamle herlige Skatte, Prædikestolen og Alteret, funklede igjen paa deres Plads. Loftet havde faaet nye, gyldne Hvælvinger, ikke som før tildels af Stuk, men overalt af Sandsten; Malerierne prydede atter Omgangen, (paa den Plads, som endnu stod tom paa Indvielsesdagen, kom siden til at hænge et stort Maleri af Roed: Korsfæstelsen), kort sagt, her var gjenfundet een af de Perler i Bygningskunsten, ved hvis Beskuelse vi selv kunne løfte vort Sind og om hvilken vi nu tillige med Stolthed kunde sige til den Fremmede: »Kom og se, hvad vi have at vise ikke blot fra fjerde Kristians Tid, men ogsaa fra vor egen!« —

Et andet smukt Monument satte vor Tid sig i det til Kirken hørende, men ved Branden tilintetgjorte Bedekammers Gjenfødelse. Da nu ikke det Mindste deraf var tilbage, og det dog i høj Grad var ønskeligt, at dette Kristian IVs skjønneste Værk kaldtes tillive i sin oprindelige Skikkelse, hvis der overhovedet blev Tale om dets Gjengivelse, saa var det en stor Lykke, at Prof. Heinrich Hansen tidligere havde samlet saa betydeligt Materiale og gjort saa grundige Studier paa Stedet selv, at han strax efter Slottets Brand paa Foranstaltning af Kaptajn, Brygger Jakobsen kunde udføre tro Tegninger deraf. Men nu at overføre det fra Billedet til Virkeligheden, som

det nu viser sig for vort Øje ved Indtrædelsen — ja dette har sin lille Sage, som vel fortjener et Blad i Frederiksborgs Historie.

Endel af vore Kunstnere havde faaet den smukke Ide, at danne en Forening med det Formaal, at fremme Samvirken mellem Kunst og Haandværk. Vejen hertil havde man tænkt at finde ved en kongelig Tilladelse til at foretage Bortlodninger af Kunstflidsgjenstande, og man vilde da benytte det forventede Overskud for de afhændede Gjenstande til Opmuntring og Fordeling blandt de samarbejdende Kræfter. Af en eller anden Grund negtede imidlertid vedkommende Ministerium den ønskede Tilladelse og Sagen var dermed at betragte som opgiven. Da indtraf Frederiksborgs Brand, og nu optog nogle Mænd — navnlig skyldes Initiativet nuværende Gehejmeetatsraad J. P. Trap og Fabrikant J. A. Schwartz — Tanken under en anden Form. De samlede sig nemlig med de i Sagen nærmest interesserede Kunstnere og nogle Flere om at danne en Forening til at foranstalte en aarlig Bortlodning af indenlandske Kunstflidsarbejder, hvis Overskud skulde anvendes til Frederiksborg, men ved Siden heraf skulde Bortlodningen da tillige have den væsenlige Opgave, at knytte Kunst og Haandværk nærmere til hinanden. Med god Grund kunde Bestyrelsen, der nu bestaar af Prof. Heinrich Hansen, Etatsraaderne J. D. Herholdt, L. P. Holmblad og F. Meldal, Professorerne D. Monies og C. Peters, Fabrikant J. A. Schwartz, Etatsraad O. B. Suhr og Gehejmeetatsraad J. P. Trap (foruden de her Nævnte vare oprindelig tillige de senere afdøde Kaptajn, Brygger Bjerre og Stiftamtmand C. B. Dahl Medlemmer af Bestyrelsen), i den ifjor (Marts 1871) meddelte Oversigt over Foreningens da tiaarige Virksomhed med Hensyn til det sidstnævnte Spørgsmaal sige: . . . »Bortlodningens Bestræbelser have givet et stærkt Stød til en almindelig Bevægelse i den Retning« — dog, vi have ikke her nærmest med denne Side af Foreningens Virksomhed at gjøre, men derimod med dens overordenlige Betydning for Frederiksborgs Restauration. Hvad den i saa Henseende har ydet og yder, er ikke Smaating. I Aarene 1864 og 1865 anvendtes saaledes et Beløb af 7000 Rdl. af Bortlodningens opsparede Penge til Kirkens Loftsdekoration; til Fornyelsen af Marmorgalleriet i den indre Slotsgaard, der i Sommer ventes at blive færdigt (de slebne Marmorsøjler komme fra Belgien), har Foreningen af Bortlodningens Kassebeholdning stillet 16,000 Rdl. til Raadighed, og til Bedekammeret har den udredet 16,000 Rdl. Foreningen kan med Stolthed se tilbage paa denne Virksomhed; thi visselig kan Bedekammeret »nu vidne til kommende Slægter, om hvad forenede Kræfter har formaaet, om det Standpunkt, som Kunst og Industri indtager, saavelsom om den Samvirken mellem disse, uden hvilken Opgaven ikke vilde være bleven heldig løst.« Arbejdet ved Bedekammerets Gjenopførelse er ledet af Prof. Heinrich Hansen, efter hvis Detajltegninger det Hele er udført; Snedkerarbejdet er udført af Snedkermester Langballe, de indlagte Træarbejder af Dekupør C. Rønne; Elfenbensarbejderne af J. G. Schwartz & Søn og Billedskjærerarbejderne af C. G. Wille og Carl Berg. — Bestyrelsen har endvidere erhvervet »ministeriel Tilladelse til at lade Kavallerstolen ved Siden af Bedekamret og Gangen udenfor færdiggjøre, og at paabegynde Forarbejderne til Glasmalerierne til Vinduet i Bedekamret«; efter disse Arbejders Fuldendelse vil den skride til »Rosen«, som har faaet sin oprindelige Størrelse, idet dens Hvælvinger nu hvile paa fem nye blanke Marmorsøjler, men de, som Væggene, vente endnu paa den øvrige Dekoration.

Men lad os ikke over Frederiksborglotteriets Fortjenester af Bedekammeret glemme en Privatmand, hvem dette Mindesmærke kommer til at skylde en væsenlig Del af sin Pryd. Vi sigte herved til ovennævnte Brygger Jakobsen, der ogsaa her har fundet en Lejlighed til at vise sit Fædrelandssind ved paa sin Bekostning at lade Maleren, Professor Carl Bloch, udføre Malerier til Bedekammeret i samtlige de tabtes Sted. Af disse Billeder, der ville komme til at danne et betydningsfuldt Led i den danske Malerkunst, ere hidtil færdige og tildels opsatte: Mariæ Bebudelse, Elisabeths Besøg hos Maria, Jesu Fødsel, Flugten til Ægypten, Barnemordet i Bethlehem, Daaben, Brylluppet i Kana, Jesus i Templet, Fristelsen, Lazari Opvækkelse, Korsfæstelsen, Jesus, der helbreder den Blinde, Forklarelsen paa Bjerget, og Kristus og den samaritanske Kvinde. —

Naar vi nu altsaa slutte denne Skildring af Frederiksborg fra gamle Dage til nu, af Slottets første Glanstid som af dets Nøds- og Elendighedstilstand i de sidste Dage, saa ville vi mindes, hvorledes det dog alt nu har rejst sig igjen, hvorledes det staar med et tildels fuldstændig gjenfødt Ydre, med sin herlige Kirke i ny Stand, med Bedekammeret sin Fuldendelse nær, med stor Fremgang i Ridderstuens Fornyelsesarbejde — og vi udtale det da som vort tillidsfulde Haab, at da dette alt nu er kommet frem, Meget endog under en tung Sorgens Tid for vort Fædreland, saa vil Resten ogsaa komme; saa vil den Dag nok oprinde, da det kan lyde med Sandhed, hvad den gamle Sanger kvad om Frederiksborg:

„Baade Himmel og Jord her fryder sig,
At Hjertet sig ved maa glæde".

Juni 1872.

E. V. Harboe fotogr.

Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

ESBROEN.

E. V. Harboe fotogr.

Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

PARTI AF KIRKESTOLENE.

E. V. Harboe fotogr. Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

KIRKEPORTEN.

E. V. Harboe fotogr.

Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

INDGANG TIL KIRKETAARNET.

E. V. Harboe fotogr. Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

KONGESTOLEN

nede i Kirken.

E. V. Harboe fotogr. Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

PRÆDIKESTOLEN.

E. V. Harboe fotogr.

Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

PARTI AF CAROUSELBANEN

seet imod Fangetaarnet.

E. V. Harboe fotogr.

Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

PARTI FRA DEN YDRE GAARD

seet imod Kirkefløien.

E. V. Harboe fotogr.

Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

MYNTPORTEN

seet fra Kirkens Gallerie.

E. V. Harboe fotogr. Budtz Müller & Co.s fotografiske Institut.

SPRINGVANDET

i den indre Slotsgaard.

DTV Danmarks Tekniske Videncenter Teknologihistorisk Samling

IB
725.17 (489)
And
Folio
470880
300207364
DTV
1872